

Samen Wijzer

een mediakompas voor
hulpverleners
en jongeren

Juni, 2012
Christelijke Hogeschool Windesheim
Sociaal Pedagogische Hulpverlening

Anne van Dolderen
Judith Eijgelaar
Danita Grasdijk
Joyce van der Plas

Samen wijzer

Een mediakompas voor hulpverleners en jongeren

Anne van Dolderen

Judith Eijgelaar

Danita Grasdijk

Joyce van der Plas

Zwolle, juni 2012

Sociaal Pedagogische Hulpverlening

Christelijke Hogeschool Windesheim

Opdrachtgever: Brenda Boeve

Docent: Karin Meesters

Tweede beoordelaar: Jantine van Willigen

Ontwerp voorblad: Wim de Wind & Judith Eijgelaar, 2012

Samenvatting

Van februari 2012 tot en met juli 2012 is er onderzoek verricht over mediagebruik van jongeren met een licht verstandelijke beperking die cliënt zijn bij 24-uursinstellingen van Stichting Vitree. Hierin staat centraal hoe de hulpverlener de jongere kan begeleiden op dit gebied. Om dit te kunnen realiseren, is een visie voor de stichting en een werkinstrument ontwikkeld over mediagebruik bij jongeren. De visie op mediagebruik en de werkwijze van het werkinstrument zijn opgenomen in een handleiding, waarmee de hulpverlener de cliënt kan begeleiden.

Dit onderzoek is voortgevloeid uit aanbevelingen en conclusies uit een onderzoek dat eerder is gedaan door Kwint en Strik (2011). Zij hebben onderzocht in hoeverre de SPH'er binnen Vitree in staat is om de jongeren te begeleiden op het gebied van mediagebruik aan de hand van de methodiek competentiegericht werken. Uit het onderzoek van Kwint en Strik (2011) bleek dat hulpverleners behoefte hebben aan een instrument waarbij ze de jongeren optimaal kunnen begeleiden (Kwint & Strik, 2011).

In dit onderzoeksverslag staat de volgende vraag centraal:

Wat is de visie van Vitree op mediagebruik van jongeren en hoe kunnen hulpverleners binnen de 24-uurs instellingen jongeren begeleiden in mediagebruik op sociaal en praktisch gebied?

Om deze vraag volledig te kunnen beantwoorden, is ten eerste een visie op mediagebruik van jongeren ontwikkeld voor Vitree. Dit is gebaseerd op de algemene visie van de instelling. De resultaten zijn weergegeven in een theoretisch model, een visievierluik.

Tevens zijn er interviews afgenomen bij cliënten van Stichting Vitree. Daarbij is onderzocht wat de huidige kennis en vaardigheden zijn bij de jongeren. Ook is er literatuuronderzoek verricht met betrekking tot dit actuele onderwerp. Omdat mediawijsheid nog een onbekend en complex terrein is binnen de hulpverlening, is sociale media ingezet om aan betrouwbare en actuele informatie te komen van verschillende instellingen en ervaringsdeskundigen. Als eindproduct is er een werkmap ontwikkeld voor de jongere. Hierin staan opdrachten en informatie met betrekking tot mediagebruik. De opbouw van de opdrachten is gebaseerd op de methodiek competentiegericht werken en is ingedeeld in praktische en sociale activiteiten.

Tot slot is er ter ondersteuning voor de hulpverlener een handleiding, waarin de visie op mediagebruik is opgenomen. In de handleiding staan voor de hulpverlener kerntaken die je zou moeten bezitten om de jongere optimaal te kunnen begeleiden in hun virtuele ontwikkeling. Daarnaast bevat de handleiding een praktische gebruiksaanwijzing waarin instructies worden weergegeven over het gebruik van de werkmap.

Vanuit dit onderzoek wordt aanbevolen om de ontwikkelde werkinstrumenten te implementeren en evalueren binnen de 24-uurs-behandelgroepen.

Voorwoord

Dit onderzoeksrapport is bestemd voor alle werknemers van Stichting Vitree. Het onderzoeksproject hebben wij afgerond als laatste onderdeel van de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening aan Christelijke Hogeschool Windesheim te Zwolle. Dit rapport is het resultaat dat tot stand gekomen is aan de hand van het onderzoek dat wij hebben verricht naar mediagebruik onder cliënten van Vitree. Anne van Dolderen en Joyce van der Plas hebben de minor LVB (licht verstandelijk beperking) gevolgd. Danita Grasdijk en Judith Eijgelaar hebben hun jaarstage afgerond bij Stichting Vitree. Danita is nog steeds werkzaam bij Vitree als groepsleidster. Door praktijkervaring tijdens het stagejaar met deze doelgroep, literatuuronderzoek en het afnemen van interviews bij de cliënten zijn wij in staat geweest om een product te ontwikkelen dat past bij de cliënten en hulpverleners van de stichting.

Wij willen Brenda Boeve bedanken voor de ruimte en mogelijkheden die wij hebben gekregen bij Vitree om kwalitatief onderzoek te doen. Ook heeft zij een belangrijke rol gespeeld in de communicatie over het onderzoeksproject binnen Stichting Vitree. Daarnaast bedanken we Jolande Nitrauw voor haar inhoudelijke advies en haar kennis over de doelgroep en de competentiegerichte methodiek. Karin Meesters bedanken we voor haar advies over verantwoorde en creatieve onderzoeksmethoden en de begeleiding van het groepsproces. Jantine van Willigen bedanken we voor haar feedback als tweede beoordelaar op de voortgang van ons onderzoeksverslag.

Anne van Dolderen
Judith Eijgelaar
Danita Grasdijk
Joyce van der Plas

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Relevantie	5
1.3	Afbakening	5
1.4	Probleemstelling	5
1.5	Vraagstelling	6
1.6	Doelstelling	6
1.7	Begrippen	6
2	Methode.....	8
2.1	Onderzoeksopzet	8
2.2	Onderzoekseenheden.....	8
2.3	Validiteit en betrouwbaarheid.....	9
2.4	Meetinstrument	9
2.5	Data-analyse onderzoeksgegevens	10
2.6	Bronnenstudie	12
2.6.1	Visie	13
2.6.2	Handleiding hulpverleners	15
2.6.3	Werkmap jongeren.....	16
3	Resultaten	19
3.1	Wat is de visie van Vitree op het mediagebruik van LVB-jongeren gebaseerd op de algemene visie?	19
3.2	Wat zijn de taken van de hulpverleners voor het begeleiden van de jongeren op het gebied van internetgebruik?	20
3.3	Wat is de kennis van LVB-jongeren over mediagebruik op sociaal en praktisch gebied?	23
3.4	Hoe ervaren de LVB-jongeren de begeleiding op het gebied van mediagebruik en wat hebben zij hierin nodig van de hulpverleners?	30

3.5	Wat staat er in een praktische handleiding voor de hulpverlener, ter ondersteuning van de begeleiding van de jongeren?	34
3.6	Hoe stel je een werkmap over mediagebruik op voor LVB-jongeren aan de hand van de competentiegerichte methodiek?	35
4	Conclusie en discussie	38
4.1	Beantwoording hoofdvraag	38
4.2	Discussie	39
4.3	Aanbevelingen	40
4.4	Vervolgonderzoeksvraag	41
	Literatuur	43
	Bijlagen	44
	Bijlage 1: Brief voor de jongere	44
	Bijlage 2: Brief voor de ouders/verzorgers	45
	Bijlage 3: Brief voor de hulpverleners	46
	Bijlage 4: Praatplaat.....	47
	Bijlage 5: Uitwerking interviews.....	48
	Bijlage 6: Handleiding hulpverleners & Werkmap jongeren	67

1 Inleiding

Dit hoofdstuk dient als inleiding van het onderzoeksverslag, waarin beschreven wordt om wat voor onderzoeksproject het gaat. Ook wordt beschreven wat de aanleiding van het onderzoek is geweest en wat de relevantie is voor de verschillende partijen. Vervolgens wordt ingegaan op de doelstelling en de probleemstelling. Ter verduidelijking beschrijven we hoe we het onderzoek hebben afgebakend en wat essentiële begrippen zijn die u kunt tegen komen in het verslag.

1.1 Aanleiding

Uit onderzoek van Kwint en Strik (2011) is gebleken dat de hulpverleners van Stichting Vitree te weinig kennis hebben over het mediagebruik van jongeren. Ook weten ze niet hoe ze jongeren kunnen begeleiden op dit gebied en zijn ze niet op de hoogte van een beleid over mediagebruik bij de instelling. Stichting Vitree is een instelling in de jeugdzorg, bedoelt voor kinderen en jongeren met en zonder een licht verstandelijke beperking. Ze bieden diagnostiek, begeleiding en behandeling. Er zijn binnen Flevoland en Overijssel ruim 60 behandellocaties (Stichting Vitree, z.j.).

Vorig jaar is er door twee SPH-studenten van Christelijke Hogeschool Windesheim onderzoek gedaan naar het mediagebruik van LVB-jongeren binnen de 24-uurs behandelingsgroepen van Stichting Vitree. Er is gekeken naar de begeleiding die hulpverleners bieden op dit vlak. Daaruit kwam naar voren dat hulpverleners te weinig kennis hebben over het mediagebruik van jongeren, waardoor ze de jongeren niet op de juiste manier kunnen begeleiden. Zij kunnen de vaardigheden wel bezitten, maar weten niet welke ze nodig hebben om de jongeren optimaal te kunnen begeleiden. Dit is naar voren gekomen in de volgende conclusie uit het onderzoek 'De virtuele wereld controleren' (Kwint & Strik, 2011):

Op dit moment is er te weinig informatie voorhandig of moeilijk te vinden, wat de sociaal pedagogisch hulpverlener kan helpen in het begeleiden van de LVB- jongere bij het ontwikkelen van vaardigheden op internet. Dit blijkt uit de antwoorden die gegeven zijn door de sociaal pedagogische hulpverleners. Zo vindt 92% het instellingsbeleid niet helpend of weet niet waar deze te vinden is. Ook zegt minder dan de helft van de ondervraagden dat er voldoende kennis is binnen het team om cliënten te begeleiden op internet. Meer dan de helft vindt dat er meer kennis moet komen met betrekking tot de begeleiding van de cliënt op internet. (Kwint & Strik, 2011, p. 43)

In dit onderzoek wordt voortgeborduurd op de conclusies en aanbevelingen die Kwint en Strik (2011) hebben geformuleerd. Om hulpverleners handvatten te bieden om LVB-jongeren optimaal te kunnen begeleiden, kwam vanuit Vitree de vraag om een werkinstrument te ontwikkelen. Dit heeft als doel om competentievergroting te bewerkstelligen bij de jongeren op het gebied van mediagebruik. Stichting Vitree heeft gebrek aan visie op mediagebruik. Zonder visie is het niet haalbaar om naar een toekomstbeeld toe te werken (Van der Loo, 2007). Daarom is het van belang dat hier onderzoek naar gedaan wordt en er een visie wordt opgesteld zodat Vitree vanuit deze visie kan werken. Ook willen we van te voren weten wat de kennis en houding van de jongeren is ten opzichte van mediagebruik en begeleiding, om zo een werkinstrument aan te kunnen bieden die het beste aansluit bij de wensen van de doelgroep. Daarnaast was er behoefte naar meer kennis over mediagebruik en begeleiding op dit gebied onder hulpverleners. Ook dit is mogelijk in de vorm van een werkinstrument. Daarmee

wordt aangesloten op de behoefte van de hulpverleners naar een duidelijker beleid binnen de instelling.

1.2 Relevantie

Mediagebruik is zeer actueel. Tegenwoordig kan je veel activiteiten doen via internet en is het voor iedereen toegankelijk. Dat geldt dus ook voor LVB-jongeren.

Veel begeleiders binnen het werkveld zijn niet of nauwelijks opgegroeid met computers en internet. Vooral in de afgelopen 15 jaar is er veel veranderd op dit gebied. Het internet is niet meer weg te denken uit de samenleving. Hierdoor is het een onderdeel geworden van de opvoeding. De SPH'er is de opvoeder van de LVB-jongere, dus is dit een extra taak geworden. Virtuele ontwikkeling bij kinderen is op dit moment niet in de opleiding SPH opgenomen. Dat wil zeggen dat veel hulpverleners niet getraind zijn in het ondersteunen en begeleiden van deze ontwikkeling. Volgens Stichting Mijn Kind Online maakt mediawijsheid deel uit van volwaardig burgerschap deze eeuw. Aan burgerschap besteed je aandacht en daarom ook aan mediawijsheid (Zwanenberg & Pardoën, 2010).

1.3 Afbakening

Om het onderzoek zo goed mogelijk af te bakenen, zijn de onderzoeksmethoden en ontwikkelde werkinstrumenten gebaseerd op het competentiegericht werken. Dit is de methodiek die Stichting Vitree hanteert. De theoretische modellen die gebruikt worden uit het competentiegericht werken, zijn afkomstig van de literatuur van Slot & Spanjaard (2009).

De visie die is ontwikkeld voor de instelling vanuit dit onderzoeksproject, is gebaseerd op de bestaande algemene visie van Vitree.

In de werkmap is gebruik gemaakt van dezelfde sociale en praktische activiteiten die Kwint en Strik (2011) hebben onderzocht. Deze zijn ingedeeld op de leeftijd wanneer er gemiddeld wordt begonnen met een activiteit volgens de onderzoeken van kenniscentrum Mijn Kind Online.

Ook al biedt Stichting Vitree hulp aan jongeren met en zonder een licht verstandelijke beperking (LVB), de werkmap is wel op de doelgroep LVB-jongeren gericht. Dit komt omdat een groot gedeelte van de jongeren bij Vitree wel onder deze doelgroep valt.

1.4 Probleemstelling

Het onderzoek dat vorig jaar is gedaan door twee SPH-studenten is onze startsituatie. In dit onderzoek is dit de belangrijkste aanbeveling geweest, waar verdiepend onderzoek op is gedaan:

Het is belangrijk dat de sociaal pedagogisch hulpverlener wordt begeleid in het vinden van een gepaste interventie op diverse activiteiten op internet. Op deze manier wordt de positieve benadering benadrukt, wat belangrijk is in het competentiegericht werken. Op deze manier is er sprake van samenwerking tussen de sociaal pedagogische hulpverlener en de cliënt.

Het is in deze aan te bevelen om een werkmap competentiegericht werken te realiseren om de sociaal pedagogisch hulpverlener een instrument te verschaffen om de LVB- jongere vaardigheden aan te leren wat betreft mediagebruik in plaats van controleren. (Kwint & Strik, 2011, p. 46)

1.5 Vraagstelling

Vanuit de probleem- en doelstelling zijn verschillende vragen geformuleerd. Er wordt uitgegaan van de huidige en gewenste situatie, vanuit dit punt zijn de vragen geformuleerd.

De hoofdvraag die geformuleerd is voor dit onderzoek is als volgt:

Wat is de visie van Vitree op mediagebruik van jongeren en hoe kunnen hulpverleners binnen de 24-uurs instellingen jongeren begeleiden in mediagebruik op sociaal en praktisch gebied?

Om de hoofdvraag zo concreet mogelijk te kunnen beantwoorden, zijn de volgende deelvragen geformuleerd. Deze vragen sluiten aan op drie hoofdcategorieën, namelijk in visie, hulpverleners en LVB-jongeren. De deelvragen met de daarbij behorende categorieën zijn als volgt:

Visie

1. Wat is de visie op mediagebruik, vanuit de algemene visie van Vitree?

Hulpverleners

2. Welke competenties hebben hulpverleners nodig om de LVB-jongeren te kunnen begeleiden bij het mediagebruik?

3. Hoe stel je een praktische handleiding op voor de hulpverlener, ter ondersteuning van de begeleiding van de jongeren?

LVB-jongeren

4. Wat is de kennis en wat zijn de vaardigheden van LVB-jongeren over mediagebruik op sociaal en praktisch gebied?

5. Hoe ervaren de LVB-jongeren de begeleiding op het gebied van mediagebruik en wat hebben zij hierin nodig van de hulpverleners?

6. Hoe stel je een werkmap over mediagebruik op voor LVB-jongeren aan de hand van de competentiegerichte methodiek?

In dit onderzoeksverslag wordt er een andere volgorde gehanteerd van de deelvragen. De volgorde in het verslag is chronologisch ingedeeld, in plaats van aan de hand van categorieën. Op deze manier is het meer overzichtelijk om te lezen.

1.6 Doelstelling

In juli 2012 is er een visie ontwikkeld met betrekking tot mediagebruik voor Stichting Vitree. Ook is er een werkmap mediagebruik ontwikkeld die de hulpverleners kunnen inzetten voor de begeleiding van de LVB-jongeren binnen de 24-uurs instelling Stichting Vitree. Ter ondersteuning van het gebruik van de werkmap is er een handleiding voor de hulpverlener.

1.7 Begrippen

LVB-jongeren: Licht verstandelijk beperkte mensen tussen de 6 en 21 jaar. Personen met een IQ tussen 50/55 en 70 vallen volgens het DSM IV in de categorie 'licht verstandelijk beperkt'. Een IQ tussen de 70 en 85 duidt op zwakbegaafdheid. In Nederland vallen deze groepen vaak samen, omdat beide groepen veel overeenkomsten tonen in het functioneren. In dit onderzoeksverslag wordt met LVB-jongeren dezelfde groep genoemd. Mensen met een LVB hebben beperkingen op intellectueel gebied en de informatieverwerking verloopt minder gestructureerd en langzamer. Een belangrijk

kenmerk, wat ook vaak naar voren komt in dit onderzoeksverslag, is dat er beperkingen zijn in het alledaagse praktische en sociale functioneren. Daarmee wordt bedoeld dat ze zich in praktische zin moeilijk staande kunnen houden in het doen van basale activiteiten. In het sociale functioneren uit zich dit doordat ze moeite hebben met het begrijpen van sociale situaties. Het kan daardoor lastig zijn om sociale relaties aan te gaan en te onderhouden (Neijmeijer, e.a., 2010).

Competentiegericht werken: Competentiegericht werken richt zich op het aanleren van vaardigheden van het kind, zodat de jongere goed kan omgaan met allerlei taken in het dagelijks leven. Dit worden samen competenties genoemd. Bij Vitree hebben alle jongeren behandeldoelen die opgenomen zijn in een persoonlijk verslag. De behandeldoelen zijn opgesteld aan de hand van een sterke- en zwakteanalyse van het kind. Daarin wordt gekeken naar sterke en minder sterke kanten van het kind. Ook wordt gekeken naar de omgeving van de jongere, zoals ouders, leerkrachten en vrienden. Dit wordt gedaan, om te kunnen zien wat voor invloed deze factoren kunnen hebben op het functioneren van het kind. Zo kunnen sterke punten de jongere beschermen en minder sterke punten kunnen belastend zijn (Stichting Vitree, z.j.; Slot & Spanjaard, 2009).

Competentie: Het hebben en aanleren van voldoende vaardigheden om een ontwikkelingstaak op een adequate manier uit te voeren (Slot & Spanjaard, 2009).

Ontwikkelingstaken: dit zijn thema's die karakteristiek zijn voor een bepaalde levensfase en die bepaalde vaardigheden vragen. Ontwikkelingstaken worden bepaald door veranderingen die op biologisch, psychisch en sociaal gebied plaatsvinden bij het vorderen van de leeftijd. Een taak is datgene waar de omgeving je toe uitdaagt (Slot & Spanjaard, 2009).

Vaardigheden: Vaardigheden is datgene dat je nodig hebt om ontwikkelingstaken te kunnen volbrengen (Slot & Spanjaard, 2009).

Sociale media: Sociale media of social media is een verzamelnaam voor alle internet-toepassingen waarmee het mogelijk is om informatie met elkaar te delen (Social Media Marktonderzoek, z.j.).

Werkmap: Dit is het werkinstrument dat ontwikkeld is naar aanleiding van dit onderzoek, waarmee de hulpverlener de LVB-jongere kan begeleiden op het gebied van internet. Competentiegericht werken is de methodiek die in deze werkmap gebruikt wordt.

2 Methode

2.1 Onderzoeksopzet

Er is gekozen voor een kwalitatieve dataverzamelmethode, omdat de onderzoekseenheden in de omgeving zijn onderzocht (Verhoeven, 2010). De jongeren zijn namelijk geïnterviewd op de locatie waar zij verblijven, achter de computer. De omgeving is veilig voor de jongeren wat uiteindelijk ten goede komt aan de betrouwbaarheid. Daarnaast is dit onderzoek niet gebonden aan cijfermatige gegevens. Wel zijn er uit de antwoorden van de jongeren steekwoorden verzameld en deze zijn verwerkt in tabellen. Deze zijn opgenomen in bijlage 5.

2.2 Onderzoekseenheden

In Kampen en Zwolle zijn in totaal 87 jongeren die verblijven in een 24 uurs-instelling. Er zijn interviews gehouden op vijf verschillende behandelgroepen. In totaal zijn er twaalf jongeren geïnterviewd, wat neerkomt op 14 procent van de gehele onderzoeksgroep. Van de twaalf geïnterviewde jongeren is precies de helft jongen en de andere helft meisje. Van deze onderzoeksgroep zijn er negen jongeren in de leeftijd van 11 tot 15 jaar en drie van 16 tot 19 jaar. Voor deze leeftijdsindeling is gekozen, omdat jongeren tot 16 jaar dezelfde praktische en sociale activiteiten uitvoeren, zoals chatten en het aanmaken van een profiel op een profielsite. Vanaf 16 jaar komen er praktische vaardigheden bij die de jongeren tot dan toe minder of niet uitvoeren, zoals internetbankieren en het aanmaken van DigiD. Als er geen onderscheid was gemaakt, dan was de uitkomst minder valide, omdat een jongere boven de 16 jaar andere antwoorden kan geven dan een cliënt onder de 16 jaar. Daarnaast is deze scheiding in leeftijd gemaakt omdat jongeren boven de 16 vaak voldoende mediawijs zijn, doordat zij meer ervaring hebben opgedaan op het internet. Daardoor zijn zij minder makkelijk slachtoffer van volwassenen die commercieel of seksueel misbruik maken van de naïviteit van jonge pubers (Delfos, 2008). Omdat de jongere leeftijdscategorie meer kwetsbaar is in hun mediagebruik en er bij Vitree bovendien meer jongeren van deze leeftijd verblijven op de reguliere behandelgroepen, zijn er ook meer jongeren in deze leeftijdscategorie geïnterviewd. Er is gekozen voor verschillende soorten behandelgroepen, om een zo divers mogelijke onderzoekspopulatie te interviewen.

Hieronder staat de verdeling van het aantal geïnterviewde cliënten over de verschillende soorten locaties en behandelgroepen:

Naam locatie	Soort behandelgroep	Totaal aantal jongeren op groep	Aantal geïnterviewde jongeren
Hilbert van Dijkstraat 9	Intensief	8	2
Hilbert van Dijkstraat 15	Regulier	8	2
Hilbert van Dijkstraat 17	Regulier	8	2
Veenmos	Regulier	6	4
Verhulststraat	Fasehuis	6	2

Elke jongere is een half uur geïnterviewd en geobserveerd. Zij zijn benaderd aan de hand van een brief. Er zijn brieven verstuurd naar de jongeren, ouders en hulpverleners. Deze zijn te lezen in bijlage 1, 2 en 3.

2.3 Validiteit en betrouwbaarheid

Om de betrouwbaarheid te verhogen is er voor gekozen om de jongeren binnen een voor hun veilige omgeving te interviewen. Dit is gedaan op hun eigen behandelgroep. Omdat er gebruik is gemaakt van een interview als methode, zijn de onderzoeksgegevens meer betrouwbaar. Bij een kwantitatieve enquête, is er een grotere kans op sociaal wenselijke antwoorden. Bij de doelgroep LVB-jongeren is deze kans nog groter, omdat zij hun eigen vaardigheden niet altijd goed kunnen inschatten. Door de interviews halfgestructureerd uit te voeren, kan er worden doorgevraagd op de inhoud van de antwoorden. Zo kan de jongere zijn vaardigheden concreet laten zien. Dit verhoogt de validiteit, omdat er zo gemeten wordt wat de onderzoekers willen weten. Daarnaast is voor een kleine onderzoekspopulatie gekozen, omdat na de interviews bleek dat veel antwoorden van de jongeren overeenkwamen.

2.4 Meetinstrument

Er is als meetinstrument een halfgestructureerd interview gebruikt. Deze is ontwikkeld door de onderzoekers. Eerst zijn de sociale en praktische activiteiten uit Kwint en Strik (2011) overgenomen. Onder deze activiteiten zijn vragen ontwikkeld die hierop betrekking hebben. Zodat alle kanten van de onderwerpen besproken worden met de jongere. Aan de andere kant is er ook ruimte overgelaten om door te vragen. Dit maakt het interview halfgestructureerd.

Het interview is geoefend door de interviewer. Dit is gedaan door een medeonderzoeker te interviewen. Hierdoor zijn er vragen aan het interview toegevoegd om het interview compleet te maken, maar ook is gekeken of het interview ongeveer een half uur in beslag neemt.

De geïnterviewden hebben de ruimte gehad om zelf met een eigen inbreng te komen. Daardoor hebben de onderzoekers kunnen inspelen op deze situatie (Verhoeven, 2010). Er is voor deze interviewmethode gekozen omdat dit het beste aansluit bij de LVB-doelgroep. Dit verhoogt de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek. Er moet bij deze doelgroep gesproken worden in eenvoudig en concreet taalgebruik. Daarom zijn open vragen afgewisseld met gesloten vragen. Het interview is praktisch gemaakt, door samen met de cliënt achter de computer te zitten. Zo heeft de jongere zelf kunnen laten zien dat hij de vraag begrepen heeft. Een voorbeeld daarvan is dat er een vraag is of de jongere weet hoe de privacy-instellingen op profielsites aangepast moeten worden. Vervolgens is er aan de jongere gevraagd om te laten zien hoe dit moet. Daardoor is de vorm van het interview minder abstract.

Daarnaast is gebruik gemaakt van een praatplaat. Deze is te zien in bijlage 4. De mondelinge communicatie wordt dan ondersteund met visueel materiaal. Dat maakt het voor een LVB-er makkelijker om de vragen te begrijpen en voor de onderzoekers beter te controleren of de geïnterviewde de vraag begrepen heeft (Neijmeijer, e.a., 2010). Het interview betreft een aantal vragen die een gevoelig onderwerp kunnen zijn. Zo is er een strip opgenomen in het interview dat gaat over een meisje dat haar bovenlijf ontbloot voor de webcam. Vervolgens wordt aan de jongere gevraagd wat zijn mening is over het stripje en wat hij of zij in zo'n situatie zou doen. In het geval van gevoelige onderwerpen, is het beter om een interview te kiezen als meetinstrument (Verhoeven,

2010).

Er is gebruik gemaakt van een lijst met 62 vragen met verschillende onderwerpen. Deze is van tevoren opgesteld, wat het interview deels gestructureerd maakt. De vragenlijst inclusief de beantwoording in steekwoorden en zinnen is opgenomen in bijlage 5.

De volgende onderwerpen zijn aan bod gekomen in het interview:

- Algemene vragen
- Games
- Profielsites
- Begeleiding
- Reizen met het openbaar vervoer
- Strip over de webcam

Deze onderwerpen zijn gebaseerd op de sociale en praktische activiteiten die Kwint en Strik (2011) hebben gebruikt in hun onderzoek. Uit de literatuur van MKO zijn onderwerpen opgenomen wat kinderen doen op het internet. Kinderen chatten, gamen, cammen, e-mailen en maken persoonlijke profielen aan. (Pardoen & Pijpers). Dit zijn de onderwerpen die bij de sociale vaardigheden passen. Op het gebied van praktische vaardigheden krijgen kinderen te maken met onder andere spam en reclames (Pardoen & Pijpers).

De jongeren zijn geïnterviewd door twee personen. Daarbij heeft één persoon de vragen gesteld en de ander heeft aantekeningen gemaakt van de antwoorden.

Bij het opstellen van vragen wordt bij veel interviews snel geneigd vage termen te gebruiken als de interviewer wil weten hoe frequent iets voorkomt. Veel voorkomende termen zijn: soms, regelmatig, meestal. Dit geeft alleen geen duidelijk beeld van wat de interviewer te weten wil komen (Brinkman, 2000). Daarom is ervoor gekozen om bij de vragen concreet weer te geven wat de interviewer te weten wil komen. Een voorbeeld hier van is: "Hoeveel vrienden op Hyves zie je maandelijks in het echt?" Hierdoor wordt voor de jongere precies duidelijk wat de interviewer wil weten.

2.5 Data-analyse onderzoeksgegevens

De uitkomsten van de interviews zijn op een kwantitatieve manier geanalyseerd. De antwoorden zijn gecategoriseerd. Dit is gedaan door te turven hoe vaak antwoorden voorkwamen binnen alle interviews. Dit is de meest voorkomende manier binnen het analyseren van interviews (Verhoeven, 2010). Het analyseren is gedaan met behulp van een frequentietabel. Hiervoor is gekozen zodat de lezer op een efficiënte manier de uitkomsten kan zien.

Er wordt in de tabellen geen gebruik gemaakt van procenten, omdat daarvoor de onderzoeksgroep te klein is. Het dient puur voor het overzicht en om te analyseren of er overeenkomsten zijn in de gegeven antwoorden.

Binnen de interviews is er bij een aantal vragen doorgevraagd, ook deze antwoorden waren goed te categoriseren, omdat veel jongeren hetzelfde dachten over het onderwerp. Bij de open vragen zijn er

geen keuzemogelijkheden gegeven waar de jongeren uit konden kiezen, omdat de beleving van de jongeren als belangrijk werd ervaren. Deze antwoorden van de jongeren zijn wel gecategoriseerd. Een voorbeeld hiervan zijn de antwoorden van twee jongeren op de volgende vraag: Wat is de reden dat je geen geld uitgeeft aan credits in games? Eén jongere beantwoordt dit met: *“Ik wil mijn geld liever ergens anders aan uitgeven waar ik echt wat aan heb”*. De ander antwoordt: *“Ik vind dit zonde van mijn geld”*. Dan zijn deze twee antwoorden gecategoriseerd in de tabel als het volgt: *“Zonde van het geld”*.

Hierdoor wordt het duidelijk hoe de kinderen er over denken en dat wordt meegenomen in de ontwikkeling van de werkmap. De jongeren weten dat er geld kan worden uitgegeven aan games en dit maakt dat het terug moet komen in de werkmap.

Voordat het interview is afgenomen zijn de vragen al gecategoriseerd, zodat de observator op een efficiënte manier de antwoorden heeft kunnen invullen. Bij gesloten vragen zijn de mogelijkheden al op het formulier vermeld. Een voorbeeld hiervan is:

Speel je spelletjes online?

Geïnterviewde nr.:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ja									
Nee									

Op deze vragen werd doorgevraagd, zodat er meer duidelijkheid ontstond in het internetgebruik van de jongere. Hierdoor kon de observator overzichtelijk de gegeven antwoorden invullen, met als doel dat ze aan het eind van de interviews gecategoriseerd kunnen worden. In het formulier ziet het er als volgt uit:

Welke?

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	

Bij open vragen is er voor gekozen om antwoorden op het formulier weer te geven waarvan de onderzoekers verwachtten dat de jongeren dit zouden kunnen beantwoorden. Deze verwachtingen waren gebaseerd op praktijkervaring met de doelgroep en de literatuur die wordt beschreven in de bronnenstudie in de volgende paragraaf. Een voorbeeld hiervan is:

Wat voor sites gebruik jij?

Geïnterviewde nr.:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Hyves									
Habbohotel hotel									
Facebook									
Twitter									
Tagged/datingsites									
Game sites									
Informatie sites									
Openbaar vervoer									
Bankzaken									
Anders									

Voor een aantal vragen is ervan uit gegaan dat de observator een objectieve kijk heeft op de antwoorden die de jongere geven, zodat deze kunnen worden gecategoriseerd. Een voorbeeld van een vraag is:

Wat vind je van de gesprekken met je begeleider over internetgebruik?

Geïnterviewde nr.:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Goed									
Niet goed									
Neutraal									

2.6 Bronnenstudie

In deze paragraaf wordt besproken welke bronnen zijn gebruikt voor het ontwikkelen van het

eindproduct. In 2.5.1 wordt uitgelegd welke modellen zijn gebruikt bij het ontwikkelen van een visie op mediagebruik voor Stichting Vitree. In 2.5.1 wordt besproken welke literaire bronnen zijn gebruikt voor het maken van de handleiding voor de hulpverleners. Als laatste staat in 2.5.3 beschreven welke bronnen gebruikt zijn voor het maken van de werkmap voor de jongeren.

2.6.1 Visie

Visie is een begrip dat op verschillende manieren gebruikt wordt. Dit komt omdat de begrippen *missie* en *visie* vaak door elkaar gebruikt worden. Een missie is een levenstaak of een roeping. Dit zijn de normen van een organisatie. Een visie is het toekomstbeeld van de organisatie, de organisatie werkt hier naar toe. Tegelijkertijd wordt dit de kern van de organisatie en de basis van succes (van der Loo, 2007).

In dit onderzoek is een organisatievisie voor Vitree ontwikkeld. Een organisatievisie geeft antwoord op de vraag hoe een organisatie zich ziet in de wereld van nu en morgen (Koopman & Bosch, 2008). Er zijn verschillende modellen voor het ontwikkelen van een visie. Het model dat in dit onderzoek is gebruikt, is het visievierluik. Er is gekozen voor dit model omdat het duidelijk en overzichtelijk de organisatievisie weergeeft. Het is passend bij de huidige visie van Vitree. Vitree heeft de visie onderverdeeld in de missie, visie, kernwaarden en ambities. Dit zijn onderdelen die ook terug komen in het visievierluik. In het model wordt gebruik gemaakt van vier componenten, vandaar ook de naam visievierluik. De vier componenten waaruit het visievierluik bestaat zijn:

- Hoger doel
- Gewaagd doel
- Kernwaarden
- Kernkwaliteiten (van der Loo, 2007)

Het is van belang dat deze vier componenten in samenhang zijn met elkaar. Zij vullen elkaar aan en geven sturing aan de mensen die gebruik maken van de visie. Hieronder leest u de uitleg van de verschillende componenten.

De visie die opgesteld wordt vanuit dit onderzoek, is niet per direct de visie van Vitree. Zo moet de visie ook langs een formele weg, voordat hij definitief kan zijn. Binnen een organisatie zijn altijd managers eindverantwoordelijk voor een organisatievisie (Koopmans & Bosch, 2008). Vitree zal de visie eigen moeten maken om het daadwerkelijk te kunnen realiseren. Om een visie te kunnen realiseren is het van belang om de visie uiteen te zetten zodat de visie niet 'dood' gaat (van der Loo, 2007). Dat wil zeggen dat een visie door het management actueel gehouden moet worden (Koopman & Bosch, 2008).

Visievierluik

- Hoger doel: "Waarom bestaan wij?"

De kernvraag die het hoger doel beantwoord wil hebben is: "Waarom bestaan wij?". Het hoger doel

geeft aan wat de bestaansgrond is van de organisatie. Andere vragen die gesteld worden zijn: “Wat willen wij zijn?”, “Wat is de essentie en unieke bijdrage?” en “Wat zou er verloren gaan als wij niet meer bestonden?”. Al deze vragen geven antwoord op wat het hoger doel is van de organisatie. De uitkomst hiervan is een doordachte reflectie van de kern van de organisatie. Het is niet alleen een praktische weergave van wat de organisatie doet, maar het geeft een korte reflectie over de organisatie die uitdagend en energievul is en die de omgeving inspireert. Voor de organisatie zelf geeft het een houvast in het handelen.

- Gewaagd doel: “Waarheen gaan wij?”

Het gewaagde doel is wat mensen in beweging zet. Het is een uitdagend toekomstbeeld waar de medewerkers zich aan kunnen vasthouden. Daarom is het van belang om een einddatum te stellen voor het gewaagde doel, meestal is dit een jaar of vijf. Is het doel niet behaald, dan kan het doel aangepast worden. Het is belangrijk om het doel prikkelend en uitdagend te maken zodat de medewerkers motivatie krijgen om hieraan te werken. Mensen werken niet voor niets en hier helpt het gewaagde doel bij. Het is vaak een wens of een droom van de organisatie.

- Kernwaarden: “Waarvoor staan wij?”

De waarden van een organisatie is waar een organisatie voor staat. Het gaat om overtuigingen die richting geven aan de keuzes die gemaakt worden. Het zijn de doelen die alle werknemers binnen de organisatie nastreven. Zo ontstaat er ook saamhorigheid binnen de organisatie en brengt de werknemers bijeen. Samen werken de medewerkers met dezelfde waarden en hier vloeien de keuzes uit voort.

Het is belangrijk dat er niet meer dan zes waarden gebruikt worden voor een organisatie. Als het aantal waarden boven de zes ligt, kunnen de werknemers in de war raken en wordt de waarde van de organisatie te breed. Daarom liggen de waarden van een organisatie binnen de drie en de zes. Zo ontkomt men ook aan het feit dat de verschillende waarden elkaar gaan tegenspreken.

- Kernkwaliteiten: “Waarin blinken wij uit?”

De kernkwaliteiten van een organisatie bepalen waar de organisatie goed in is en maken de organisatie tot wat zij is. Het is een belangrijk onderdeel in de visie die niet mag ontbreken. Als de kernkwaliteit helder is en iedereen is zich bewust van de kwaliteiten, kan het gewaagd en hoger doel gerealiseerd worden. De kernkwaliteit is niet altijd direct zichtbaar. Om samen achter de kernkwaliteiten van de organisatie te komen, kan er gebruik gemaakt worden van kernkwadrant (van der Loo, 2007).

Visie van Vitree toegepast op het mediagebruik van de LVB-jongeren

Het visievierluik is in dit onderzoek toegepast op de huidige visie van Vitree. Van hieruit wordt er met dit model een nieuwe visie opgesteld op mediagebruik voor het begeleiden van jongeren met een licht verstandelijke beperking.

Voor het onderzoek wordt de algemene visie voor de hulpverleners gebruikt. In dit document staat de visie uitgebreid beschreven in de missie, visie, kernwaarden en ambities. De algemene visie luidt als volgt:

- *We richten ons op de toekomst.*
- *We gaan uit van eigen kracht.*
- *Kinderen horen bij voorkeur in het eigen gezin.*
- *Samenwerken met ouders en de omgeving.*
- *Passende hulp: kort en dichtbij (Stichting Vitree, z.j.)*

Deze visie met de onderdelen missie, visie, kernwaarden en ambities zijn onderverdeeld in het visievierluik met betrekking tot het begeleiden van mediagebruik van de jongeren.

2.6.2 Handleiding hulpverleners

Uit onderzoek (Kwint & Strik, 2011) is gebleken dat de hulpverleners te weinig handvatten bezitten om de LVB-jongeren goed te kunnen begeleiden in het mediagebruik. Uit de conclusie bleek dat er veel onduidelijkheid is vanuit het instellingsbeleid voor de hulpverleners. Het beleid biedt onvoldoende informatie om de LVB-jongeren te kunnen begeleiden. Wat naar voren kwam in de resultaten van dit onderzoek is dat zij wel in staat zijn om de LVB-jongere te begeleiden, als zij hier meer kennis en informatie over krijgen. Het grootste deel van de hulpverleners controleert de jongere wel als het gaat om mediagebruik. Alleen controleren is onvoldoende om de jongeren te leren omgaan met het internet. De jongeren hebben begeleiding nodig om de vaardigheden binnen het internetgebruik te leren zodat zij veilig gebruik kunnen maken van het internet. Uit de aanbevelingen van hetzelfde onderzoek kwam naar voren dat er bij Stichting Vitree behoefte is aan een werkinstrument waarmee de hulpverlener de jongere kan begeleiden. Dit blijkt uit het feit dat meer dan de helft van de hulpverleners meer kennis zou willen op het gebied van internetgebruik (Kwint & Strik, 2011). Vanuit dit onderzoek wordt dat gedaan in de vorm van een werkmap voor de jongere en een handleiding voor de hulpverlener.

Competentiegericht werken

De hulpverleners hebben kerntaken en vaardigheden nodig om de LVB-jongeren te kunnen begeleiden bij het mediagebruik.

De begeleiders van Vitree werken vanuit de competentiegerichte benadering. Er is daarom gekozen om de kerntaken te gebruiken voor de hulpverleners die worden beschreven in 'Competentievergroting in de residentiële jeugdzorg' (Slot & Spanjaard, 2009). Op deze manier hebben de hulpverleners dezelfde richtlijn met betrekking tot het begeleiden van het internetgebruik van de jongeren.

Sociale media

Op het terrein van mediagebruik onder LVB-jongeren is nog weinig literatuur beschikbaar. Daarom is voor de inhoud van de handleiding ook gebruik gemaakt van de kennis van ervaringsdeskundigen op dit gebied. Om in contact te komen met ervaringsdeskundigen, is er een Twitter- en LinkedIn-account aangemaakt door de projectgroep van dit onderzoek. Ten eerste zijn er contacten opgedaan door

tweets te verzenden op Twitter. Daarna zijn via de mail en op LinkedIn inhoudelijke vragen gesteld over bruikbare bronnen voor het onderzoek. Bij beide media is door de onderzoekers de vraag gesteld wat de kerntaken en vaardigheden van hulpverleners zijn op het gebied van mediagebruik. Vanuit de reacties bleek dat er al verschillende vaardigheden geformuleerd zijn. Deze waren voor een groot deel gebaseerd op ervaringen uit de praktijk en minder vanuit literaire bronnen. Daarom is er bij het samenstellen van de handleiding weinig gebruik van gemaakt van deze bron.

Mijn Kind Online

Waar meer over te vinden is, is hoe verzorgers het beste met hun kinderen om kunnen gaan als het gaat om mediagebruik. Het kenniscentrum Mijn Kind Online (MKO) doet hier onderzoek naar. Dit is een kennis- en adviescentrum over jeugd en nieuwe media. Het doel van MKO is om inzicht te verschaffen in de mogelijkheden van nieuwe media en het bevorderen van het verantwoord gebruik daarvan. Hun bevindingen en adviezen op het gebied van mediagebruik zijn wetenschappelijk bewezen (Mijn Kind Online, 2008). Het kenniscentrum publiceert verschillende boeken en artikelen. De verzorgers worden in deze literatuur er op gewezen dat begeleiding in mediagebruik een deel van de opvoeding wordt. Ook geven zij veel tips en vaardigheden die je als verzorger zou moeten bezitten om een kind op te kunnen voeden op het gebied van mediagebruik. Deze tips zijn verzameld en vanuit daar zijn verschillende vaardigheden geformuleerd. Deze vaardigheden zijn vervolgens opgenomen in de handleiding als onderdeel van de kerntaken.

Het bijwonen van het symposium over internetopvoeding van Remco Pijpers heeft daar tevens aan bijgedragen. Hij is directeur van de stichting Mijn Kind Online (MKO). Via het symposium en de gepubliceerde artikelen en boeken van MKO is er een inschatting gemaakt aan welke gebieden in ieder geval aandacht besteed zou moeten worden in de handleiding.

2.6.3 Werkmap jongeren

Kwint en Strik (2011) hebben in hun onderzoek aanbevolen om de hulpverlener een instrument te verschaffen om de LVB-jongere vaardigheden met betrekking tot internetgebruik aan te leren (2011). Het is wenselijk dat deze ingedeeld wordt aan de hand van het competentiegericht werken. De onderwerpen die Kwint en Strik (2011) onderzocht hebben zijn sociale en praktische activiteiten waar LVB-jongeren mee te maken krijgen in de virtuele wereld. Een sociale activiteit houdt in dat de jongere contact heeft met anderen via het internet. Activiteiten waarbij dit niet zo is, worden praktische activiteiten genoemd (Kwint & Strik, 2011). Hieronder staan verschillende activiteiten verdeeld in praktische en sociale activiteiten. De praktische activiteiten zijn gebaseerd op de activiteiten die zijn onderzocht door Kwint en Strik. De keuze voor sociale activiteiten zijn afkomstig uit het onderzoeksverslag van Kwint en Strik, eigen ervaring met de doelgroep licht verstandelijk beperkte jongeren en onderzoeksresultaten van MKO.

- Praktische activiteiten: zoekmachines hanteren, gebruikersnaam en wachtwoord bedenken en instellen, omgaan met reclame op internet, openbaar vervoer plannen via het internet, internetbankieren, online winkelen, vacatures vinden met een zoekmachine, DigiD aanvragen en aanmaken.
- Sociale activiteiten: games, chat/msn, profielsites, daten op het internet

Leeftijdsonwikkeling

Deze activiteiten kunnen ook ingedeeld worden aan de hand van leeftijdsonwikkeling. De praktische en sociale activiteiten worden dan door elkaar gebruikt en worden op volgorde gezet van leeftijdsonwikkeling. Dit ziet er uit als volgt:

- Een account aanmaken (vanaf 6 jaar)
- Reclame op internet (vanaf 6 jaar)
- Zoekmachines (vanaf 9 jaar)
- Games (vanaf 9 jaar)
- Chat/msn (vanaf 9 jaar)
- Profielsites (vanaf 11 jaar)
- Dateren op het internet (vanaf 12 jaar)
- Openbaar vervoer plannen via het internet (vanaf 12 jaar)
- Internetbankieren (vanaf 16 jaar)
- Online winkelen (vanaf 16 jaar)
- Zoekmachines: vacatures (vanaf 16 jaar)
- DigiD (vanaf 16 jaar)

Deze leeftijdsonwikkeling per activiteit zijn afkomstig uit de onderzoeksresultaten van Mijn Kind Online (Pardoen, Pijpers & Boeke, 2005).

Competentiegericht werken

De structuur van de werkmap moet aansluiten op de methodiek competentiegericht werken. In het competentiegericht werken bestaat een model waarin uitgelegd wordt hoe je een jongere adequaat gedrag en vaardigheden kunt aanleren aan de hand van een instructie.

Het model ziet er zo uit:

Instructie

Voor het aanleren van adequaat gedrag en vaardigheden

1. Maak contact

2. Benoem de stappen van de vaardigheid in deze situatie

3. Geef een waarom

4. Check of de jongere het begrepen heeft en de stappen kan gebruiken (Slot & Spanjaard 2009)

Contact maken wordt gedaan door iets positiefs of neutraals te zeggen. Het kan gaan over wat de jongere aan het doen is of door een gevoel te benoemen. Vervolgens benoemt de hulpverlener een vaardigheid die de jongere moet uitvoeren. Het is een vuistregel dat de vaardigheid in maximaal vier of vijf stappen verdeeld wordt. (Slot & Spanjaard, 2009).

Daarna wordt een 'waarom' benoemd. Dit wil zeggen dat er een consequentie wordt benoemd voor het gedrag. Een 'waarom' is kort, bondig en positief geformuleerd. Daarnaast sluit het aan bij de belangen van de jongere. Het benoemt op een positieve manier wat het de jongere oplevert op korte termijn (Slot & Spanjaard, 2009). Als laatste moet gecheckt worden of de jongere het begrepen heeft en de stappen kan gebruiken.

Elk hoofdstuk wordt ingeleid met een werkpunt of doel. Daarin wordt duidelijk wat de jongere kan aan het einde van het hoofdstuk. Deze zijn SMART geformuleerd, zodat de jongere weet waar hij aan toe is. De letters SMART staan voor:

- Specifiek
- Meetbaar
- Acceptabel
- Realistisch
- Tijdgebonden

De werkpunten zijn ook geformuleerd in termen van competentievergroting. Dat wil zeggen dat het behalen van het werkpunt bijdraagt aan een positieve verandering (Slot & Spanjaard, 2009).

Sociale media

Op LinkedIn en Twitter is ook de vraag gesteld door de projectgroep van dit onderzoek of er al interventies zijn ontwikkeld voor LVB-jongeren, zoals een werkmap. Door vele tips en uitwisselingen van ervaringen met de doelgroep en het onderwerp mediagebruik, zijn enkele opdrachten en de structuur van de werkmap hierdoor geïnspireerd.

LVB-doelgroep

Er worden in de werkmap veel onderwerpen visueel weergegeven en er wordt veel gebruik gemaakt van verschillende kleuren en groottes in lettertype. Daar is voor gekozen, omdat het van belang is om de communicatie aan te passen met de LVB-doelgroep. Het is geschreven in eenvoudig bondig en concreet taalgebruik. De jongere gaat gelijk in de praktijk aan de slag met de werkmap. Dat wil zeggen dat de opdrachten in de werkmap direct worden uitgevoerd op het internet. Hier is voor gekozen omdat het denken en leren van LVB'ers heel concreet is, waardoor het leren aan de hand van alleen teksten, lastiger is (Neijmeijer, 2010).

Eigen ervaring

Een aantal opdrachten en hoofdstukken is ontwikkeld op basis van eigen ervaring met de doelgroep en activiteiten op internet. Zo is het hoofdstuk over het gebruik van DigiD ontwikkeld door simpelweg in te loggen op www.digid.nl. Daar zijn de stappen voor het aanvragen van een DigiD gevolgd en dit is als opdracht verwerkt, aangepast op de belevingswereld van de LVB-jongere.

3 Resultaten

3.1 Wat is de visie van Vitree op het mediagebruik van LVB-jongeren gebaseerd op de algemene visie?

Vitree wil kinderen en jongeren begeleiden en ondersteunen om veiligheid te creëren in het mediagebruik. Om dit te bereiken heeft Vitree respect voor de beperking en de privacy van de cliënt. De hulpverleners gaan uit van de krachten en mogelijkheden van de cliënt om de cliënt zelf te laten leren. Vitree werkt samen met de omgeving van de cliënt met betrekking tot het mediagebruik om zo de cliënt optimaal te kunnen begeleiden en ondersteunen.

Samen met de cliënt werken de hulpverleners aan een zo veilig mogelijk gebruik van het internet. De hulpverleners gaan mee met de ontwikkelingen binnen het mediagebruik om aan te kunnen sluiten bij de cliënt. De hulpverlener draagt de verantwoordelijkheid in het bieden van hulp. Zij zijn betrokken bij de cliënt en integer in de hulpverleningsrelatie. De hulpverlener beweegt mee met de ontwikkeling van de cliënt en de ontwikkelingen binnen de hulpverlening

3.2 Wat zijn de taken van de hulpverleners voor het begeleiden van de jongeren op het gebied van internetgebruik?

Vitree werkt vanuit de methode competentiegericht werken. De taken die de hulpverleners hebben bij het begeleiden van de LVB-jongeren bij het mediagebruik zijn geformuleerd aan de hand van de kerntaken die staan beschreven in 'Competentievergroting in de residentiële jeugdzorg' (Slot & Spanjaard 2009). Eerst worden de kerntaken ingeleid, daarop volgen sub-taken die bij deze kerntaak van toepassing zijn.

Zorg en opvoeding: het bieden van zorg, veiligheid en duidelijkheid

Het bieden van zorg en opvoeding is één van de kerntaken van de hulpverlener. Zij hebben de taak toegewezen gekregen om in de rol van opvoeder te treden. Zij proberen de jongeren praktische, cognitieve en sociale vaardigheden aan te leren zodat zij zo zelfstandig mogelijk in de samenleving kunnen deelnemen. Ook dragen de hulpverleners waarden en normen over die van belang zijn in het leven van de jongere. De hulpverlener bereidt de jongere voor op zelfstandigheid (Slot & Spanjaard, 2009).

Het gebruik van internet vormt een waarde in het leven van de LVB-jongeren. Zij gaan mee in de ontwikkelingen van de samenleving en op het gebied van mediagebruik hebben de hulpverleners te weinig kennis (Kwint & Strik, 2011). Het is de taak van de hulpverlener om de jongeren vaardigheden en normen en waarden aan te leren op het gebied van internetgebruik.

Taken van de hulpverlener

- Wees betrouwbaar en waarborg de privacy van de cliënt
- Bied de jongere een veilige omgeving om internetgebruik bespreekbaar te maken
- Wees betrokken bij de cliënt
- Zie de waarde in van internetgebruik van de jongeren
- Creëer een veilige omgeving voor de jongere
- Wees duidelijk en houd je aan de afspraken die je gemaakt hebt met de cliënt

Begeleiding en behandeling: het creëren van een actieve leeromgeving

Vanuit de kerntaak 'opvoeding' gaat de hulpverlener over in begeleiding en behandeling. De veranderingen in cognities, emoties en/of gedrag van de cliënt wordt helder voor de hulpverlener door middel van observaties en systematisch te werk gaan. Het is belangrijk om een hulpverleningsplan te maken voor de jongere om zo het probleemgedrag te verminderen. Zo creëer je een actieve leeromgeving voor de jongere omdat hij aan leerdoelen kan werken. De hulpverleners begeleiden en behandelen de LVB-jongeren zowel op de groep als individueel. Op de groep houdt de hulpverlener de regie in het dagelijkse leven. Elke jongere heeft een mentor (zie volgende kerntaak) maar daarbij blijft het wel belangrijk dat elke hulpverlener een goede hulpverleningsrelatie opbouwt

met elke cliënt, zodat iedereen kan bijdragen aan het hulpverleningsplan van de jongere (Slot & Spanjaard, 2009).

Op het gebied van mediagebruik zal de hulpverlener de jongeren ook begeleiden en behandelen. Er kunnen situaties op het internet voorkomen waar de jongere niet op voorbereid is. Hierin zal de jongere ondersteund moeten worden omdat het een wereld is waar tot nu toe de hulpverlener buiten staat. Door middel van begeleiding en behandeling kunnen er leermomenten gecreëerd worden. Zo worden zij wegwijs in het mediagebruik en behoed voor de gevaren. De hulpverlener blijft hierin observeren en het hulpverleningsplan aanpassen om de hulp passend te houden en dichtbij het leerproces te blijven.

Taken van de hulpverlener

- Ga uit van de vaardigheden van de cliënt, en pas hier de begeleiding op aan
- Geef de cliënt de regie
- Creëer leermomenten voor de cliënt
- Maak het internetgebruik in de groep bespreekbaar
- Verdiep je in het internetgebruik voordat je begint met de begeleiding
- Sta open om de jongere te begeleiden
- Basisvaardigheden bezitten van computer en internetgebruik

Mentorschap

De meeste jongeren die op een leefgroep wonen hebben een mentor. In sommige organisaties heet dit ook wel coördinerend begeleider. De mentor van een jongere heeft een aantal specifieke taken die de andere hulpverleners niet hebben. Zo heeft de jongere één begeleider waar hij op kan terugvallen als hij vragen heeft. De begeleiding blijft duidelijk en overzichtelijk voor de jongere. De mentor draagt de verantwoordelijkheid voor deze jongere. Het is de taak van de mentor om samen met de LVB-jongere een behandelplan op te stellen. Als mentor houd je het proces van je mentorjongere met betrekking tot het behandelplan goed in de gaten (Slot & Spanjaard, 2009). Op het gebied van internetgebruik kan een mentor veel betekenen voor de LVB-jongere. De leerdoelen met betrekking tot mediagebruik kunnen meegenomen worden in het behandelplan die de mentor samen met de jongere opstelt. Ook op het gebied van internetgebruik is het belangrijk om methodisch te handelen om het proces goed in de gaten te houden. Dit proces houd je actueel en bespreekbaar. Wat speelt er op internet, waar loopt de jongere tegenaan en waar heeft diegene nog hulp bij nodig. Door dit te bespreken, speel je in op de hulpvraag van de jongere.

Taken van de hulpverlener

- Werk aan de hand van een behandelplan aan doelen met betrekking tot het internetgebruik
- Maak het leren van het internetgebruik leuk

- Maak het leerproces van je mentorjongere bekend aan je collega's
- Stel een behandeldoel op over internetgebruik als dit nodig is voor de cliënt

Observatie en rapportage

Observeren is een taak van de hulpverlener. Het is de beginfase, het startpunt van de hulpverlening. Vanuit het competentiegericht werken wordt er gekeken naar twee soorten observaties. De één is het 'observeren uit de eerste hand' en de ander is het 'observeren uit de tweede hand'. Met 'observeren uit de eerste hand' wordt bedoeld dat de hulpverlener het zelf kan waarnemen, dus aanwezig is in de situatie. 'Observeren uit de tweede hand' is de observatie waar je als hulpverlener zelf niet bij bent maar hoort vanuit de overdracht van je collega (Slot & Spanjaard, 2009).

Uit observaties kan de hulpverlener informatie halen over het gedrag van de jongeren. Door te observeren kan de hulpverlener opmerken hoe de jongere met mediagebruik omgaat. De hulpverlener kan feedback geven op wat goed gaat en wat de jongere nog kan leren. De rapportage moet zorgvuldig beschreven worden zodat de volgende begeleider bij het proces betrokken wordt en er op deze manier geëvalueerd kan worden over het proces van de jongeren.

Taken van de hulpverlener

- Rapporteer over het proces op het gebied van internetgebruik van de LVB-jongere
- Heb oog voor het non-verbale gedrag van de LVB-jongere als het internetgebruik besproken wordt

Samenwerking met ouders, plaatsende instantie, school en andere relevante contacten

De jongeren op de leefgroepen staan er niet alleen voor. Er wordt contact onderhouden met ouders, plaatsende instanties, school en andere relevante contacten. De jongere staat hierin centraal. De ouders blijven verantwoordelijk voor het kind, ook wanneer de jongere in een leefgroep woont. Wanneer de jongere een ondertoezichtstelling heeft, is de instelling verantwoordelijk voor de jongere (Slot & Spanjaard, 2009).

De contacten van de jongeren moeten weten waar de jongere staat op het gebied van mediagebruik. Wat doet de jongere op internet, waar is hij goed in, wat kan hij nog leren en waar loopt hij tegenaan. Als dit bekend is bij de omgeving van de jongere kunnen zij hier rekening mee houden en bijdragen aan het leerproces van de jongere.

Taak van de hulpverlener

- Betrek zo nodig de ouders of de school van de jongere bij het leerproces op het gebied van internetgebruik

Samenwerken met collega's en andere hulpverleners/behandelaren

De samenwerking met collega's is belangrijk, ook op het gebied van internetgebruik van de jongeren. Bespreek met elkaar wat er speelt op de groep, om zo een volledig beeld te krijgen van de situatie. Als er zich problemen voordoen op het gebied van internetgebruik van de jongeren moet dit bespreekbaar kunnen zijn met collega's. Dan wordt er van veel verschillende oogpunten naar het probleem gekeken en kan er sneller een oplossing komen.

Taken van de hulpverlener

- Maak het internetgebruik van de jongeren bespreekbaar in vergaderingen
- Openstaan voor ontwikkelingen in de media
- Wees je bewust van de visie op het gebied van internetgebruik, maak deze eigen, en bespreek deze met collega's

3.3 Wat is de kennis van LVB-jongeren over mediagebruik op sociaal en praktisch gebied?

Algemeen

De jongeren van Vitree zitten het meest op Hyves, als ze internetten. Daarnaast gebruiken de jongeren ook Facebook en Twitter. Dit zijn allemaal profielsites. Meer dan de helft zit ook op MSN, en net zoveel jongeren spelen games online. Iets minder dan de helft zit regelmatig op Youtube (tabel 1).

Tabel 1

Internetgebruik	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Hyves	8	3
Facebook	4	1
Twitter	5	1
Game sites	5	1
Skype	0	1
MSN	5	2
Youtube	3	2

Vijf jongeren tussen de 11 en 15 jaar moeten regelmatig voor school informatie opzoeken op de computer. De rest van de jongeren zit op een praktijkschool, waar je al je huiswerk op school afmaakt, of helemaal geen huiswerk hebt. De helft van de jongeren die wel eens informatie moet opzoeken voor school doet dit via de zoekmachine Google.

Games

Spelletjes worden op veel verschillende manieren gespeeld door de jongeren. De meeste jongeren die online spelletjes spelen zitten op spele.nl, dit is een site met heel veel verschillende korte spelletjes (tabel 2). Er is een aantal jongeren dat spelletjes speelt uit verveling, maar de meeste spelen spelletjes omdat ze het leuk vinden en omdat vrienden het ook spelen.

Tabel 2

Welke games online	11-15 jaar, ja 6 personen	16-19 jaar, ja/niet meer 3 personen
Imvu	0	1
Spele.nl	3	1
Call of Duty	0	2
Moviestarplanet	1	0
Via Hyves	1	0
League of Legends	1	0
Habbohotel	0	1

Twee jongeren van de gehele onderzoeksgroep kopen wat op internet, de rest niet. De reden hiervoor is dat ze het zonde van hun geld vinden, of dat ze bang zijn dat ze bedrogen worden. Eén jongere vertelt: "Ik koop liever iets wat ik echt leuk vind." De jongeren die wel wat kopen besteden hun geld aan credits voor online games. Ook hebben een aantal jongeren kleding gekocht.

Soms komt er reclame tevoorschijn op sites, of staat er reclame aan de rand van een internetsite. De jongeren klikken over het algemeen deze sites en reclames direct weg, namelijk acht van de twaalf geïnterviewden. Drie van de twaalf kijken er naar, maar klikken er niet op. Eén jongere zei dat hij nooit op reclame klikte. Toen er later aan hem gevraagd werd of hij wel eens iets kocht op internet, bleek dat hij dit wel had gedaan via een reclame. Hij kwam er dus later achter dat hij toch wel eens op banners geklikt had.

Profielsites

Tien jongeren gebruiken profielsites op internet, ook wel social media genoemd. Op profielsites kan je mensen toevoegen. Vier cliënten voegen iedereen toe op de profielsites, mensen die ze kennen, maar ook mensen die ze niet kennen. Vijf jongeren voegen alleen mensen toe die ze kennen. De rest voegt ook alleen mensen toe die ze kennen maar die voegen ook bekende Nederlanders toe. Een jongere gaf aan: "Mensen die mij niet kennen, hebben niks te zoeken op mijn Hyves." Alle jongeren hebben een profielsite omdat vrienden het ook hebben. Ook maken 9 cliënten gebruik van profielsites, omdat ze dan kunnen chatten met vrienden. Vijf jongeren tussen de 11 en 15 jaar en alle jongeren tussen de 16 en 19 jaar delen ook foto's en filmpjes op profielsites. Vier van de twaalf jongeren willen ook wel nieuwe mensen ontmoeten (tabel 3). Dit geldt voor één persoon in de categorie 11 tot 15 jaar en drie personen uit de categorie van 16 tot 19 jaar.

Tabel 3

Reden profielsites	11-15 jaar 8 personen	16-19 jaar 3 personen
Chatten met vrienden	6	3
Vrienden hebben het ook	8	3
Foto's/filmpjes plaatsen	5	3
Liefde	1	0
Profiel van andere bekijken	3	3
Nieuwe mensen ontmoeten	1	3

Zeven van de twaalf jongeren zeggen dat alleen vrienden hun profiel kunnen bekijken (tabel 4). Drie van de twaalf jongeren weet niet waar je de instellingen van de privacy kan vinden. De helft van de jongeren kan dit wel vinden.

Tabel 4

Privacy instellingen	11-15 jaar	16-19 jaar
	8 personen	3 personen
Iedereen	2	1
Hyvers	0	0
Alleen vrienden	5	2
Vrienden van vrienden	1	0

Alle cliënten op één na maakt gebruik van Windows Live Messenger, ook wel MSN genoemd. De meeste jongeren voegen dezelfde mensen toe op MSN als op profielsites. Vier van de twaalf jongeren voegt iedereen toe op MSN, ook als ze iemand niet kennen. Alle jongeren die aan hebben gegeven dat ze MSN hebben gebruiken smileys of emoticons tijdens het chatten. Ze weten goed hoe en wanneer ze de smileys moeten gebruiken. Zo is er gevraagd welke smiley ze zouden gebruiken als ze een grapje maken, en iedereen gaf hierbij een passende emoticon aan, zoals een lachend gezichtje of eentje die zijn tong uit steekt.

Er is aan de jongeren gevraagd of ze iemand kennen die wel eens ruzie heeft op internet. Negen van de twaalf gaven aan dat ze inderdaad wel iemand kennen. Zeven jongeren hebben zelf wel eens ruzie op internet. Er is gevraagd hoe ruzies ontstaan op internet. Twee jongeren gaven aan dat je meer durft te zeggen op internet. Een aantal gaf ook aan wanneer je ruzie in het echt hebt, je automatisch ook ruzie over het internet hebt (tabel 5).

Tabel 5

Hoe kwam ruzie over internet	11-15 jaar	16-19 jaar
	5 personen	2 personen
Weet ik niet meer	1	0
Je durft meer te zeggen op internet	2	0
Communicatie verkeerd	1	0
In het echt leven ruzie, dan ook over internet	1	2

Negen van de twaalf jongeren gebruiken wel eens een webcam. Eén jongere die nooit een webcam heeft gebruikt zou het wel gebruiken als er één ter beschikking was. De webcam wordt door zeven van de negen jongeren gebruikt om te chatten met bekenden. Eén cliënt gebruikt de webcam voor foto's en één persoon gebruikt de webcam om te chatten met onbekenden via de site Chatroulette.

Acht jongeren geven aan dat er ook wel eens minder leuke dingen op internet gebeuren. Vier van de acht jongeren vertelden dat dit dan vaak gaat om pesten en drie jongeren gaven aan dat het ging om ruzie maken/uitschelden. Acht van de twaalf jongeren kent niemand die op internet is gepest. Acht cliënten denken dat er veel gepest wordt op internet. Vier jongeren zijn zelf wel eens gepest, en vier jongeren hebben zelf ook wel eens gepest. Acht van de twaalf jongeren zouden het wel tegen iemand vertellen als ze gepest worden door iemand die ze kennen. Vervolgens is aan deze acht jongeren gevraagd aan wie ze dit dan zouden vertellen. Zes van de acht jongeren zou het vertellen tegen begeleiding op de groep (tabel 6).

Tabel 6

Tegen wie vertellen	11-15 jaar, ja	16-19 jaar, ja
	5 personen	3 personen
Tegen begeleiding zeggen	5	1
Tegen vrienden/vriendinnen zeggen	2	2
Tegen een familielid	3	1

Vijf personen halen niet vaak grapjes uit op internet. De rest die wel eens grapjes uithaalt doet dit in de vorm van schelden of zich als iemand anders voordoen (tabel 7). Een cliënt vertelde: "Ik doe op de chat wel eens alsof ik aan de crack ben." Dit deed hij om anderen in de maling te nemen.

Tabel 7

Soorten grapjes	11-15 jaar, ja	16-19 jaar, ja
	3 personen	2 personen
Als iemand anders voordoen	0	1
Schelden	2	1
Weet ik niet meer	1	0

Bij de vraag of de jongeren iemand kennen die wel eens verliefd is geweest via het internet zeiden negen van de twaalf jongeren iemand te kennen. Vijf jongeren gaven ook aan zelf eens verliefd te zijn geweest via internet. Deze jongeren hebben de ander toegevoegd op MSN, en drie van deze jongeren heeft erover gepraat met vrienden, begeleider of ouders. Van de jongeren die niet verliefd zijn geweest over het internet vinden twee verliefdheid op internet leuk, drie vinden het niet leuk, en één denkt er neutraal over.

De helft van de jongeren gaf aan dat ze iemand kennen die zich anders voordoet of deed op internet. Twee jongeren hebben zelf zich wel eens anders voorgedaan. De reden die de jongeren geven waarom mensen zich anders voordoen lopen uiteen. Eén jongere zei: "Deze mensen hebben slechte bedoelingen, ze zijn bijvoorbeeld een loverboy." Een andere jongere gaf aan: "Ik denk misschien een beetje gek hoor, maar ik heb dan het gevoel dat ze slechte dingen willen doen, pedofielen en zo." De helft van de jongeren gaf deze mening. Ook dacht één jongere dat iemand zich anders voordoet voor aandacht, en vier jongeren wisten het niet (tabel 8).

Tabel 8

Reden anders voor doen	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Aandacht	0	1
Stoer/populair	1	0
Slechte bedoelingen/ pedofielen/loverboys	5	2
Weet ik niet	3	1

Reizen

Er zijn vragen gesteld aan de jongeren over het reizen met het openbaar vervoer. Negen van de twaalf jongeren moest wel eens reizen met het openbaar vervoer. Bij de jongeren van 16 jaar en ouder waren dit alle drie de jongeren. Twee van deze jongeren konden zonder twijfel een reis plannen, dit is getest op de computer. Eén jongere kon het wel, maar moest eerst zoeken. Van de jongeren tussen de 11 en 15 jaar reizen zes jongeren die geïnterviewd zijn af en toe. Vier van deze cliënten kon zonder twijfel een reis plannen. Eén jongere zei dat diegene best een reis kon plannen, maar kon het op de computer uiteindelijk niet laten zien (tabel 9).

Tabel 9

Reis plannen	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Ja, kan het, zonder twijfel	4	2
Ja, kan het, met twijfel	1	1
Ja, maar kan het toch niet	1	0
Nee, kan het niet	3	0

Er is één jongere in staat om te internetbankieren. Van de jongeren tussen de 11 en 15 jaar maakt niemand gebruik van internetbankieren. Van de jongeren tussen de 16 en 19 jaar gebruikt er 1 (van de 3) internetbankieren. Deze persoon kan laten zien dat hij internetbankieren kan gebruiken.

Strip

De laatste vragen van het interview werden gesteld aan de hand van een striptekening. De strip gaat over een meisje die haar bovenlijf ontbloot voor de webcam, omdat de jongen zegt dat hij verliefd op haar is. Elf cliënten gaven aan dat ze denken dat jongeren verder gaan dan ze willen omdat ze verliefd zijn. Als reden wordt door de helft van de jongeren gegeven dat dat komt omdat ze verliefd zijn. Drie jongeren zeggen dat ze overgehaald worden om dit te doen. Ook geven nog twee jongeren aan dat dit gebeurt omdat degene die dit doet geen zelfvertrouwen heeft (tabel 10).

Tabel 10

Reden verder gaan voor webcam	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Verliefd	5	1
Geen zelfvertrouwen	2	0
Overhalen	2	1
De jongen vertrouwen	0	1

Alle jongeren vinden dat het meisje niet haar bovenlijf had moeten ontbloten voor de webcam. De jongeren is gevraagd waarom niet. Drie van de jongeren geven aan dat het meisje hem niet goed kent. Eén jongere vertelde “Als kinderen borsten krijgen mag het niet meer. Net zoals kinderen in het zwembad die een bovenstukje gaan dragen als ze borsten krijgen.” Alle antwoorden zijn weergegeven in steekwoorden in tabel 11.

Tabel 11

Waarom niet ontbloten	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Privé	1	0
Kan het opslaan	2	0
Omdat ze borsten heeft	1	0
Te jong	1	0
Kent hem niet	1	2
Dan ben je gek	2	0
Hij dwingt	0	1
Weet ik niet	1	0

3.4 Hoe ervaren de LVB-jongeren de begeleiding op het gebied van mediagebruik en wat hebben zij hierin nodig van de hulpverleners?

Om erachter te komen hoe de begeleiding op dit moment wordt ervaren, is dit onderwerp opgenomen in het interview. De volgende vragen zijn gesteld aan de jongeren:

1. Bespreek jij wel eens met je begeleider wat jou bezig houdt op internet?
2. Wat bespreek je in deze gesprekken?
3. Wat vind je van de gesprekken met je begeleider over internetgebruik?
4. Als je problemen hebt op internet, met wie bespreek je deze problemen dan?
5. Zou je per week standaard een gesprek over het internetgebruik willen hebben met je begeleider?
6. Moet een kind van 7 jaar begeleid worden als het gaat om internet?

De vragen zijn gericht op de huidige situatie en op de gewenste situatie van begeleiding op mediagebruik, wat nodig is voor het beantwoorden van de deelvraag. Er is gevraagd wat op dit

moment wordt besproken met de begeleider, zodat de huidige situatie in kaart wordt gebracht. De mening over deze gesprekken zijn gevraagd, zodat naar voren komt hoe de jongere hierin staat. Om erachter te komen wat de gewenste situatie is, is er gevraagd of de jongere behoefte zou hebben aan een standaard gesprek dat wekelijks plaats zou vinden met de begeleider. De jongeren zijn allen 11 jaar en ouder en daarom was het interessant om te weten of de jongeren het wenselijk zouden vinden dat een kind van 7 jaar begeleiding nodig zou hebben op het gebied van mediagebruik. Er is gekozen voor de leeftijd van 7 jaar, zodat het duidelijk is voor de jongere dat hieronder jonge kinderen worden verstaan. Ook is hiervoor gekozen om duidelijk te krijgen of zij gevaren zien op het internet voor jonge kinderen, waardoor ze begeleiding voor een kind als zinvol zien. De verwachting was namelijk dat jongeren het voor zichzelf niet nuttig zullen vinden, maar voor een kind van 7 jaar wel. In het afnemen van interviews kan het namelijk voorkomen dat de onderzoeksgroep sociaal wenselijke antwoorden geeft, als er persoonlijke vragen gesteld worden. Zodra de vraag wordt gesteld over een ander, worden vaak meer eerlijke antwoorden gegeven (Brug, van Assema & Lechner, 2007).

Huidige situatie

Uit de interviews is gebleken dat men op dit moment niet van structurele begeleiding kan spreken op het gebied van mediagebruik. Drie van de negen jongeren tussen de 11-15 jaar bespreekt wel eens wat hen bezig houdt op het internet met de begeleider. Geen enkele jongeren tussen de 16-19 jaar doet dit met hun begeleider (tabel 12).

Tabel 12

Bespreek jij met begeleider internet	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Ja	3	0
Nee	6	3

De drie jongeren die het mediagebruik bespreken met de begeleider, bespreken alleen hun leuke en minder leuke ervaringen. Ruzies worden door twee jongeren besproken met de begeleider en één jongere bespreekt zijn verliefdheden. Dit zegt niets over het feit of de overige jongeren wel of geen leuke of minder leuke ervaringen, ruzies of verliefdheden kennen op het internet. Het geeft alleen weer wat de jongeren bespreken als ze iets bespreken met de begeleiders. (tabel 13)

Tabel 13

Wat bespreken internet	11-15 jaar, ja 3 personen	16-19 jaar, ja 0 personen
Ervaringen leuk/niet leuk	3	0
Ruzies	2	0
Verliefdheden	1	0

Allen bestempelen dit gesprek als neutraal. Twee van de drie antwoordden met: “Maakt mij niet uit”. De andere jongere antwoordde met: “Dit vind ik goed, omdat zij dan weten waar ik mee bezig ben”. (tabel 14)

Tabel 14

Vinden van gesprekken internet	11-15 jaar 3 personen	16-19 jaar 0 personen
Goed	1	0
Niet goed	0	0
Neutraal	2	0

Als jongeren problemen zouden ervaren op het internet bespreken van de 11 tot 15 jarigen, vijf jongeren dit met de begeleider. Twee jongeren bespreken dit met vrienden/vriendinnen en twee jongeren met familie. Drie jongeren zouden dit met niemand bespreken. Van de jongeren tussen de 16 en 19 jaar bespreekt één jongere dit met een familielid, de overige twee met niemand. Deze antwoorden zeggen niets over of ze al eens problemen hebben ervaren op het internet. Het geeft weer wat ze zouden doen als die er zouden zijn. (tabel 15)

Tabel 15

Met wie bespreken internet	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
begeleiding	5	0
vrienden/vriendinnen	2	0
familie lid	2	1
Niemand	3	3

Gewenste situatie

Van de 11 tot 15 jarigen zouden twee jongeren standaard wekelijks een gesprek willen hebben op het gebied van mediagebruik met hun begeleider. De overige zeven jongeren zeggen hier geen behoefte aan te hebben. Ook de drie jongeren in de categorie van 16 tot 19 jaar hebben geen behoefte aan een wekelijks gesprek.

Elf van de gehele onderzoeksgroep zeggen dit wel wenselijk te vinden voor jonge kinderen van zeven jaar oud. Eén jongere vindt het voor niemand wenselijk, "ze moeten het zelf leren". In de leeftijd van 16-19 jarigen zeggen alle drie de jongeren geen behoefte te hebben aan een wekelijks gesprek, maar dit wel wenselijk zouden vinden voor een kind van 7 jaar. (tabel 16 en 17)

Tabel 16

Per week standaard gesprek internet	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Ja	2	0
Nee	7	3

Tabel 17

Op 7-jarige leeftijd standaard gesprek internet	11-15	16-19
	9 personen	3 personen
Ja	8	3
Nee	1	0

3.5 Wat staat er in een praktische handleiding voor de hulpverlener, ter ondersteuning van de begeleiding van de jongeren?

Voor de LVB-jongeren is er een werkmap gemaakt waarin zij kunnen lezen en opdrachten kunnen maken om zo op een veilige manier gebruik te maken van het internet. Er is voor gekozen om voor de hulpverleners dezelfde indeling te maken voor de praktische handleiding. Op deze manier worden de werkmap en de handleiding aan elkaar gekoppeld en sluit het op elkaar aan. De handleiding zal extra informatie geven over het gebruik van de werkmap. Zo komen alle onderwerpen aan bod die de hulpverlener nodig heeft om samen met de LVB-jongeren de werkmap door te nemen.

Het is duidelijk dat er nu te weinig kennis en informatie is bij de hulpverleners over het begeleiden van LVB-jongeren op het gebied van internetgebruik (Kwint & Strik, 2011). Om de hulpverleners meer duidelijkheid te geven en handvatten te bieden, wordt er in dit onderzoek aandacht besteed aan een praktische handleiding voor de hulpverleners. Deze handleiding biedt kennis en informatie ten aanzien van het begeleiden van LVB-jongeren in het internetgebruik. Er staat duidelijk in beschreven welke taken de hulpverleners hebben om de jongeren zo optimaal mogelijk te kunnen begeleiden. De handleiding bevat tips in de samenwerking met de cliënt op het internet. Met het gebruik van deze handleiding kunnen zij de LVB-jongeren goed begeleiden in het internetgebruik. De hulpverleners kunnen de handleiding erbij pakken wanneer zij deze nodig hebben.

De handleiding

De volgende punten komen in de handleiding te staan:

- *Inleiding*
- *Visie*
Hierin wordt de visie op het gebied van internet weergegeven. Deze visie is aan de hand van de bestaande visie van Vitree geformuleerd (deelvraag 3.1).
- *Kerntaken en taken*
In dit punt wordt beschreven welke taken de hulpverleners hebben met betrekking tot de begeleiding op internetgebruik, beschreven aan de hand van de kerntaken van het competentiegericht werken (deelvraag 3.2).
- *Uitleg per hoofdstuk van de werkmap*
Hier wordt per hoofdstuk van de werkmap beschreven waar de hulpverlener rekening mee moet houden als ze samen met de jongere de werkmap door gaan nemen. De volgende vragen worden beantwoord per hoofdstuk zodat de hulpverlener de jongere goed kan begeleiden, en zodat ze goed op de hoogte zijn van de informatie:
 - Waar gaat dit hoofdstuk over?
 - Wat is belangrijk om te weten?
 - Hoe bespreek je dit?

De bovenstaande vragen worden beantwoord in de volgende hoofdstukken uit de werkmap:

Hoofdstuk 1 - Account aanmaken

Hoofdstuk 2 - Reclame op internet

Hoofdstuk 3 - Zoekmachines

Hoofdstuk 4 - Games

Hoofdstuk 5 - Chat/ Msn

Hoofdstuk 6 - Profielsites

Hoofdstuk 7 - Daten op internet

Hoofdstuk 8 - Openbaar vervoer

Hoofdstuk 9 - Internetbankieren

Hoofdstuk 10 - Online winkelen

Hoofdstuk 11 - Zoekmachine vacatures

Hoofdstuk 12 - DigiD

- *Afsluiting*

3.6 Hoe stel je een werkmap over mediagebruik op voor LVB-jongeren aan de hand van de competentiegerichte methodiek?

In de werkmap zijn de praktische en sociale activiteiten gecombineerd. Ze zijn gekoppeld aan de leeftijd waarop jongeren gemiddeld beginnen met gebruik te maken van de activiteiten. De eerste twee hoofdstukken van de werkmap hebben betrekking op praktische activiteiten waar de jongere direct mee te maken krijgt, zodra hij zich bevindt in de virtuele wereld. In deze hoofdstukken krijgen de jongeren vaardigheden aangeleerd die ze voor andere activiteiten ook nodig hebben. Een voorbeeld daarvan is het aanmaken van een account. Voor veel activiteiten op het internet heb je een account nodig om er aan te kunnen deelnemen. Daarom worden deze praktische vaardigheden bewust behandeld in het eerste gedeelte van de werkmap.

De hoofdstukken 3 tot en met 7 hebben betrekking op sociale activiteiten. Deze worden al gebruikt vanaf de leeftijd van 9 jaar. Hoofdstuk 8 is een praktische activiteit die wordt gebruikt vanaf ongeveer 12 jaar. Hoofdstuk 9 tot en met 12 zijn praktische activiteiten waar op latere leeftijd gebruik van wordt gemaakt.

Op deze manier kan de hulpverlener samen met de jongere de werkmap zo chronologisch mogelijk doornemen. Ook zijn de activiteiten omgezet in onderwerpen en wordt per hoofdstuk één onderwerp behandeld. De volgorde van hoofdstukken met de daarbij behorende leeftijd ziet er dan als volgt uit:

- Een account aanmaken (vanaf 6 jaar)
- Reclame op internet (vanaf 6 jaar)
- Zoekmachines (vanaf 9 jaar)
- Games (vanaf 9 jaar)
- Chat/msn (vanaf 9 jaar)
- Profielsites (vanaf 11 jaar)
- Daten op het internet (vanaf 12 jaar)
- Openbaar vervoer plannen via het internet (vanaf 12 jaar)

- Internetbankieren (vanaf 16 jaar)
- Online winkelen (vanaf 16 jaar)
- Zoekmachines: vacatures (vanaf 16 jaar)
- DigiD (vanaf 16 jaar)

De leeftijden zoals hierboven beschreven, zijn weggelaten in de werkmap. De leeftijden zijn slechts gemiddelden. Het kan afhankelijk van de ontwikkeling van de jongere verschillen wanneer er begonnen wordt met het gebruik maken van een bepaalde activiteit.

Per hoofdstuk wordt aan de hand van een opdracht uitgelegd hoe de activiteiten in zijn werk gaan. Deze opdrachten kunnen bestaan uit stappenplannen en inzichtelijke vragen. De stappenplannen zie je vooral bij de praktische activiteiten. Om het te laten aansluiten op de werkwijze van de hulpverleners binnen Vitree, is de structuur van het stappenplan geïnspireerd door het model dat ook gehanteerd wordt binnen het competentiegericht werken. Dit model leert de jongere aan de hand van een instructie adequaat gedrag en vaardigheden aan. Dit model is besproken in hoofdstuk 2.2.7. Aan het begin van elk hoofdstuk staan werkpunten, die voldoen aan de SMART-criteria. Hieruit valt af te leiden wat de jongere kan na het lezen en uitvoeren van het hoofdstuk. Deze werkpunten zijn competentiegericht geformuleerd.

In de werkmap wordt als eerst contact gemaakt met de jongere door te beginnen met een korte inleiding. Een voorbeeld daarvan is dat Hoofdstuk 3 in de werkmap over zoekmachines wordt ingeleid door een tekst waarin staat dat de jongere vast wel eens iets moet opzoeken voor school. Daarna volgt een opdracht in de vorm van een stappenplan waarmee de vaardigheden worden aangeleerd om activiteiten aan te leren.

De stappen in de opdrachten zijn directief geformuleerd. Dat maakt de stappenplannen meer concreet, waardoor het voor de jongere gemakkelijker is om te onthouden (Slot & Spanjaard, 2009). Een voorbeeld daarvan is de afsluiting van hoofdstuk 8 over het plannen van een reis met het openbaar vervoer. In dit hoofdstuk krijgt de jongere de opdracht om een reis te plannen. Als de jongere klaar is met de opdracht staat er dat je de reisplanner uit kunt printen, zodat je precies weet waar je heen moet.

Volgens het model in het competentiegericht werken moet als laatste stap gekeken worden of de jongere ook daadwerkelijk begrepen heeft wat hij in het vervolg moet doen en in staat is om de stappen uit te voeren (Slot & Spanjaard, 2009). Dit is aan de hulpverlener om uit te voeren. Daarom is het ook belangrijk dat de jongere en hulpverlener samenwerken om de werkmap door te nemen. Om de hulpverlener zoveel mogelijk te ondersteunen is er een handleiding opgesteld voor de hulpverlener. In deelvraag 6 wordt uitgelegd hoe deze in zijn werk gaat.

Interviews

Uit de interviews is gebleken dat de onderwerpen die zijn besproken actueel zijn onder de jongeren. Iedere jongere wist iets te vertellen over de verschillende onderwerpen die paste bij zijn leeftijdsontwikkeling. Een voorbeeld hiervan is dat er van te voren was gedacht dat de jongeren onder de 16 jaar nog niet veel kennis hadden over internetbankieren en DigiD. Uit de interviews bleek dit te kloppen, waardoor deze onderwerpen bewust achterin de werkmap zijn gezet, met als doel dat de jongere dit pas aan het eind van de werkmap leert. Onderwerpen als chatten/MSN, waren actueel bij iedere jongere, dit maakt dat deze hoofdstukken uitgebreid worden besproken in

de vorm van opdrachten.

In de resultaten van de interviews kwam ook naar voren dat er over bepaalde onderwerpen nog niet genoeg kennis was. Een voorbeeld daarvan is dat niet alle jongeren wisten hoe je je privacy-instellingen moet aanpassen op profielsites. Dit maakt dat het een belangrijk onderwerp is waarover informatie moet komen in de werkmap met een uitgebreide opdracht. Zo kan de jongere vaardigheden aanleren.

Tijdens de interviews zijn er geen nieuwe activiteiten ontdekt die in de werkmap horen. De resultaten hebben dus meer geleid tot het feit dat de ene activiteit in de werkmap meer wordt belicht dan de andere.

APA

In de werkmap zijn verschillende bronnen gebruikt om de opdrachten en teksten te verwerken. Echter wordt er in de werkmap geen gebruik gemaakt van literatuurverwijzingen, maar is er een aparte literatuurlijst opgenomen aan het einde van de map. Hier is voor gekozen omdat het voor de doelgroep verwarrend kan zijn om verwijzingen in de tekst te zien staan die voor hen niet relevant zijn. Als de hulpverlener meer informatie wil over een bepaald onderwerp, om de jongere zo optimaal mogelijk te begeleiden, kan er in de literatuurlijst gevonden worden welke bronnen zijn gebruikt voor welk hoofdstuk in de werkmap. De werkmap en handleiding zijn samengevoegd als product en is opgenomen in bijlage 6 van het onderzoeksverslag.

4 Conclusie en discussie

4.1 Beantwoording hoofdvraag

Uit onderzoek van Kwint en Strik (2011) is gebleken dat hulpverleners van Vitree niet de juiste competenties bezitten om de jongeren te kunnen begeleiden op het gebied van internetgebruik. Met deze probleemstelling als uitgangspunt is de volgende centrale vraag geformuleerd:

Wat is de visie van Vitree op mediagebruik van jongeren en hoe kunnen hulpverleners binnen de 24-uurs instellingen jongeren begeleiden in mediagebruik op sociaal en praktisch gebied?

Daarbij is de volgende doelstelling gesteld: In juli 2012 is er een visie ontwikkeld met betrekking tot mediagebruik voor Stichting Vitree. Ook is er een werkmap mediagebruik ontwikkeld die de hulpverleners kunnen inzetten voor de begeleiding van de LVB-jongeren binnen de 24-uurs instelling Stichting Vitree. Ter ondersteuning van het gebruik van de werkmap is er een handleiding voor de hulpverlener.

Om een werkmap en handleiding te ontwikkelen die aansluit op de wensen van de instelling, is er als eerst een visie op mediagebruik geformuleerd. Deze is gebaseerd op de algemene visie van Vitree. Bij het onderzoeken van de visie is gebleken dat de visie van Vitree past bij het visievierluik dat gebruikt is voor de visie op het internetgebruik. Doordat de visie op internetgebruik aansluit bij de algemene visie van Vitree, is de visie passend gebleven voor de werkwijze van organisatie.

Na de uitkomsten van de interviews is er geconcludeerd dat het grootste deel van de jongeren nauwelijks tot geen begeleiding ervaart op het gebied van mediagebruik. Er is geen vast moment dat begeleiders met de jongeren over mediagebruik praten. Begeleiders komen wel af en toe kijken als de jongeren aan het internetten zijn en stellen soms vragen hierover. Dit ervaren ze niet als een probleem, ze staan hier neutraal in. Twee van de twaalf jongeren hebben wel degelijk behoefte aan begeleiding. Opvallend is dat op één na, alle jongeren aangeven dat het zinvol zou zijn voor kinderen van 7 jaar om begeleid te worden op het gebied van mediagebruik. Door verschillende jongeren wordt dit beargumenteerd door te noemen dat jonge kinderen wel begeleiding moeten krijgen, omdat "je heel veel kunt op internet". De deelnemende jongeren weten dat er leuke, maar ook minder leuke kanten aan het internetgebruik zitten. Dit zou volgens de jongeren bij jonge kinderen begeleid moeten worden door de begeleider. Ook uit de literatuur blijkt dat kinderen van jongs af aan begeleiding nodig hebben.

De jongeren staan neutraal en positief tegenover begeleiding in hun mediagebruik en dit is een mooie ingang voor de begeleider om hierover in gesprek te gaan. De jongeren van Vitree verschillen onderling in de kennis die ze hebben op het gebied van internetgebruik. Op sociaal gebied hebben de jongeren over het algemeen kennis gekregen door het zelf uit te vinden. Soms denken de jongeren dat ze bepaalde kennis hebben, maar in de praktijk blijkt dit niet zo te zijn.

In de werkmap zijn onderwerpen opgenomen waar jongeren mee in aanraking komen als ze actief worden op het internet. Deze onderwerpen zijn gekozen aan de hand van een literatuurstudie. Aan de hand van de resultaten van de interviews zijn sommige onderwerpen in de werkmap meer belicht dan andere. Zo sluit het aan bij de krachten en zwakten van de doelgroep. Daarnaast is de competentiegerichte methodiek meegenomen binnen de werkmap door modellen aan te houden die binnen deze methodiek gebruikt worden. De activiteiten zijn verdeeld in hoofdstukken die informatie

en opdrachten inhouden. De jongere leert stapsgewijs vaardigheden aan en wordt op deze manier mediawijs. In het gebruik van deze werkmap zal de jongere begeleid moeten worden.

Om de hulpverlener handvatten te bieden en te ondersteunen bij de begeleiding is er een handleiding ontwikkeld. In de praktische handleiding staat beschreven hoe de hulpverlener het best de jongere kan begeleiden op het gebied van internetgebruik. De visie op het gebied van internetgebruik is in de handleiding opgenomen. Ook staat er in de handleiding wat de taken zijn van de hulpverlener, voor het begeleiden van de jongeren. De hulpverlener heeft op veel verschillende vlakken taken met betrekking tot de begeleiding op het gebied van internetgebruik. Opvoeding, begeleiding en behandeling, mentorschap, observatie en rapportage, samenwerking met contacten van de cliënt en samenwerken met collega's vallen onder deze verschillende vlakken. Deze zijn opgenomen in de handleiding.

4.2 Discussie

Vergelijking ander onderzoek

Uit het onderzoek van Kwint & Strik (2011), kwam naar voren dat er vanuit de hulpverleners behoefte is aan een instrument om jongeren binnen Vitree te kunnen begeleiden. De sociale en praktische activiteiten die Kwint & Strik (2011) uit de literatuur hebben verantwoord, bleken inderdaad de activiteiten te zijn waar de jongeren mee in aanraking komen. Dit is gebleken uit de interviews die zijn gedaan met de jongeren. Uit dit onderzoek is ook gebleken dat 25 procent van de 48 hulpverleners aangeeft dat het internetgebruik niet aan de orde komt binnen gesprekken tijdens mentorgesprekken en behandelbesprekingen. Van de overige 75 procent geeft 52 procent aan dat dit alleen ter sprake komt mits hier aanleiding toe is. De overige 23 procent geeft aan dat dit wel ter sprake komt. Binnen dit verdiepende onderzoek komt naar voren dat slechts drie van de twaalf jongeren aangeven dat het internetgebruik van de jongere wordt besproken door de begeleiding. Als dit wordt omgezet in procenten komt dit neer op 25 procent. 75 procent geeft aan dat het niet ter sprake komt. Deze percentages komen dus niet overeen. De jongeren ervaren minder begeleiding, dan de hulpverleners denken te geven. Enerzijds kan er sprake zijn geweest van sociaal wenselijke antwoorden door de hulpverleners. Anderzijds kan het zo zijn dat de onderzoekspopulatie in dit onderzoek te klein is om te kunnen omzetten in percentages en dat de onderzoekers net de groep hebben getroffen die minder begeleiding ervaart.

Betekenis SPH-werkveld

Het internet is oneindig. Iedereen komt er mee in aanraking, al is het maar voor het aanmaken van een DigiD. Jonge kinderen spelen tegenwoordig games op het internet en beginnen bijvoorbeeld met het aanmaken van een e-mailadres om te mailen en te chatten. Het is belangrijk hierin begeleiding te bieden, want het internet heeft zijn mooie, maar ook zijn mindere kanten. Dat is de reden dat het belangrijk is hierin begeleiding te bieden. Internetopvoeding is een nieuwe opvoedingstaak voor de SPH'er. Binnen residentiële jeugdzorginstellingen zijn de hulpverleners opvoeders. Volgens Stichting Mijn Kind Online maakt mediawijsheid deel uit van volwaardig burgerschap deze eeuw (Zwanenberg & Pardoën, 2010). De interventies die zijn ontwikkeld in dit onderzoek, kunnen de hulpverleners ondersteunen in de begeleiding van de virtuele ontwikkeling van jongeren. De werkmap en handleiding zijn daardoor een innovatieve bijdrage aan het werkveld van SPH.

Discussie

Van de twaalf geïnterviewde jongeren, zaten negen cliënten in de leeftijdsgroep van 11 tot 15 jaar en drie in de leeftijd van 16 tot 19 jaar. Dit is dus een ongelijke verdeling, waardoor je zou kunnen zeggen dat de onderzoeksgegevens van de tweede leeftijdsgroep minder betrouwbaar kunnen zijn. Anderzijds is deze verdeling opgesteld omdat er maar een paar activiteiten zijn die vaak pas gebruikt worden vanaf 16 jaar. Dit gaat bijvoorbeeld over internetbankieren. Alle andere activiteiten worden door de gehele onderzoeksgroep gebruikt. Bovendien is de jongere onderzoeksgroep meer kwetsbaar en is het vooral bij die groep van belang om te onderzoeken wat hun zwakten en krachten zijn. Daarnaast is deze groep bij de instelling groter dan de oudere jongeren. Doordat veel jongeren dezelfde antwoorden hebben gegeven op de vragen in het interview, is de kans groot dat de gevonden resultaten ook voor andere groepen gelden in de instelling. Bovendien is de werkmap niet alleen gebaseerd op de uitkomsten van de interviews, maar ook op bevindingen uit de literatuur.

Bij LVB-jongeren is het lastig te onderzoeken wat zij niet en wel kunnen, omdat het voor hen zelf al moeilijk is om dit in te schatten. Dit kan er tot geleid hebben dat in de interviews sociaal wenselijke antwoorden zijn gegeven of dat zij hun eigen kunnen hebben onderschat of overschat. Daarmee kunnen onderzoeksgegevens minder valide en betrouwbaar zijn. Aan de andere kant zijn de antwoorden van de jongere gecontroleerd in de praktijk tijdens het interview. Dit is gedaan door activiteiten op het internet direct te doen met de jongere, om zo te meten of zij echt in staat zijn om bepaalde handelingen te verrichten. Tevens is er in het interview doorgevraagd, om de validiteit te verhogen.

De vragen van het interview zijn van te voren al opgesteld. Er stond dus al vast welke onderwerpen en activiteiten aan bod zouden komen. Het kan zijn dat de jongere nog andere activiteiten uitvoert op internet, die niet ter sprake zijn genomen in het interview. De onderzoekers hebben dit wel willen voorkomen door aan de jongere te vragen wat zij zoal doen op internet en door verdiepende vragen te stellen.

Over mediagebruik bij LVB-jongeren is weinig literatuur beschikbaar. Dit is creatief opgelost door via sociale media in gesprek te gaan met hulpverleners die ervaring en kennis hebben op dit gebied. Deze informatie is niet wetenschappelijk bewezen. Door zoveel mogelijk personen te benaderen die ervaring hebben met de doelgroep en mediagebruik, hebben de onderzoekers kunnen controleren welke gegeven informatie overeenkomt. Dit heeft de betrouwbaarheid vergroot. Deze informatie is gebruikt bij het ontwikkelen van de werkmap en handleiding.

De inhoud van de werkmap en handleiding is redelijk algemeen opgesteld. Dat wil zeggen dat er wel specifieke internetactiviteiten of websites zijn benoemd, maar deze al een hele tijd actueel zijn en veel gebruikt worden door jongeren. Er wordt dus niet ingegaan op tijdelijke trends die zich voordoen op internet, zoals games. Dit is gedaan om de werkmap zo lang mogelijk up to date te houden. Daarmee is de basis gelegd voor de werkmap, maar de jongere en hulpverlener kunnen daarmee niet vaardigheden aanleren voor een specifieke website of activiteit. Aan de andere kant zijn veel hoofdstukken toepasbaar voor andere activiteiten. Daar zouden de hulpverlener en jongere ook gebruik van kunnen maken.

4.3 Aanbevelingen

Vanuit dit onderzoek wordt aanbevolen dat de visie, werkmap en handleiding geïmplementeerd

worden. De eindproducten worden aangeboden aan de organisatie. Hoe deze interventies geïmplementeerd en geëvalueerd kunnen worden staat beschreven in het verbeterplan dat ook wordt aangeboden aan Vitree. Omdat de werkmap en handleiding voor het eerst gebruikt worden, is het van belang om te testen of het daadwerkelijk bijdraagt aan de begeleiding van de virtuele ontwikkeling van de jongeren. Hieruit kan blijken of de interventies nog up to date zijn en of er aanpassingen doorgevoerd zouden moeten worden.

Zoals beschreven is de basis van de werkmap gelegd aan de hand van algemene beschrijvingen van de activiteiten in de vorm van hoofdstukken. Elk hoofdstuk is voorzien van verschillende opdrachten. Er wordt aanbevolen om de hoofdstukken verder uit te diepen, zodat de jongere meer vaardigheden aangeleerd krijgt in het internetgebruik.

De jongeren bij Vitree hebben werkpunten die zijn geformuleerd in termen van competentievergroting. Werkpunten zijn punten waar de jongere aan werkt om een doel te behalen. Het is wenselijk dat er ook werkpunten komen die betrekking hebben op mediagebruik, mocht dit aansluiten bij de wensen, mogelijkheden en krachten van de jongere en zijn omgeving (Slot & Spanjaard, 2009). Deze werkpunten moeten voldoen aan een aantal criteria. Ze moeten bijvoorbeeld realistisch en haalbaar zijn. Dit kan worden gedaan door werkpunten op te splitsen. Dit is vergelijkbaar met de werkpunten die aan het begin van elk hoofdstuk staan en de stappenplannen die behandeld worden in de opdrachten in de werkmap. Op deze manier is het mogelijk om dit op te nemen in de behandeling van de jongeren, zodat ook de virtuele ontwikkeling, net als andere leefgebieden gestimuleerd wordt.

Internetopvoeding en het gebruik van de werkmap kan bij de hulpverlener ondersteund worden, door hier meer informatie over te bieden. Op deze manier wordt de kennis over de virtuele ontwikkeling van jongeren bij de hulpverlener vergroot en zijn zij meer gemotiveerd om de werkmap te gebruiken. Dit zou kunnen in de vorm van een training.

Omdat een werkmap mediagebruik niet eerder is ontwikkeld, is het aan te bevelen dat ook andere instellingen hier gebruik van zouden kunnen maken. Mediagebruik komt immers ook bij cliënten van andere instellingen voor. Echter moet er per instelling wel rekening gehouden worden met de visie en methodieken, om de werkinstrumenten aan te laten sluiten.

4.4 Vervolgonderzoeksvraag

De eindproducten worden aangeboden aan Vitree, maar het is nu aan de Stichting wat hiermee gedaan gaat worden. Hoe gaat het gebruik van de werkmap bijvoorbeeld passen in de planning? Blijft de inhoud van de werkmap actueel? Zo ja, moet deze dan bijgesteld worden? Hieruit zou dus een evaluerend onderzoek kunnen volgen. Daarbij is vanuit dit onderzoek de volgende vervolgonderzoeksvraag geformuleerd:

Hoe kunnen de visie op mediagebruik, werkmap en handleiding geïmplementeerd, geëvalueerd en bijgesteld worden?

Dit kan onderzocht worden door te testen in hoeverre de werkmap daadwerkelijk gebruikt wordt. Ook kan uit de begeleiding op mediagebruik van de hulpverlener aan de jongeren blijken in hoeverre de werkmap aansluit bij de wensen van de doelgroep en hulpverlener. Aan de hand van enquêtes of interviews met de hulpverlener en jongere kan blijken in hoeverre zij de interventies waarderen en of

het past bij de begeleiding. Daarmee kan bepaald worden of de werkmap nog aangevuld of bijgesteld zou moeten worden.

Literatuur

- Ackermann, M, Osseweijer, E., Schmidt, H. & Molen, Van der, H. (2007). *Zelf Leren Schrijven: Schrijfvaardigheid Voor Psychologie, Pedagogiek En Sociale Wetenschappen*. Amsterdam: Boom Onderwijs.
- Brug, J., Assema, Van P. & Lilian Lechner (2007). *Gezondheidsvoorlichting en Gedragsverandering: Een planmatige aanpak*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Delfos, M., (2008). *Virtuele ontwikkeling van de jeugd*. SWP Uitgeverij: Amsterdam.
- Koopmans, A. J. & Bosch, S., 2008. *Managementvaardigheden in de praktijk*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Kwint, M. & Strik, M., (2011). *De virtuele wereld controleren: de dynamiek van internet in de 24-uurszorg*. Kampen: Stichting Vitree.
- Lesterhuis, P., Groot, de M., (2011). *Schrijfwijzer: Richtlijn voor het opstellen van schriftelijke rapportages in het hoger onderwijs*. Groningen: Hanzehogeschool Groningen.
- Loo, H. van der, Geelhoed, J. & Samhoud, S. (2007). *Kus de visie Wakker*. Den Haag: Sdu Uitgevers bv.
- Mijn Kind Online, (2008). *Over de Stichting*. Opgehaald op 9 mei 2012 van: <http://mijnkindonline.nl/1563/over-stichting.htm>
- Neijmeijer, L., Moerdijk, L., Veneberg, G. & Muusse, C. (2010). *Licht verstandelijk gehandicapten in de GGZ: Een verkennend onderzoek*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Pardoen, J., Pijpers, R. & Boeke, H. (2005). *Mijn Kind Online: Hoe Begeleid Je Je Kind Op Internet?* SWP, Amsterdam.
- Pardoen, J. & Pijpers, R.(2006). *Verliefd op internet Over het internetgedrag van pubers*. SWP uitgevers
- Verhoeven, N. (2010). *Wat Is Onderzoek?: Praktijkboek Methoden En Technieken Voor Het Hoger Onderwijs*. Den Haag: Boom Onderwijs.
- Schuitema, A. (2010). *Korte Handleiding Excel voor SPH'ers*. Studentenreader: Windesheim.
- Slot, N. W. & Spanjaard, H., (2009). *Competentievergroting in De Residentiële Jeugdzorg: Hulpverlening Voor Kinderen En Jongeren in Tehuizen*. Amersfoort: Thiememeulenhoff Bv.
- Stichting Vitree (z.j.). *Over Vitree*. Opgehaald op 11 mei van: <http://www.vitree.nl/vitree/over-vitree>
- Stichting Vitree, (z.j.). *Missie, visie, kernwaarden en ambities*.
- Zwanenberg, F. & Pardoen, J., (2010). *Handboek Mediawijsheid*. Leidschendam: Mijn Kind Online.

Bijlagen

Bijlage 1: Brief voor de jongere

Kampen, 29 maart 2012

Beste jongere,

Op dit moment doen wij onderzoek naar hoe jongeren gebruik maken van internet. Wij zijn vier studenten van de opleiding SPH. Daar leren wij hoe je groepsleiding kunt worden.

Om jou zo goed mogelijk te helpen en begeleiden op het internet, willen we graag van je weten wat je allemaal al kan. Daarom willen we jou gaan interviewen.

Wie?

Wij gaan van alle groepen in Kampen een aantal jongeren interviewen. Wij hebben dus ook voor jou gekozen. Wij zullen met twee personen langs komen om je te interviewen.

Wat?

In dit interview gaan we in gesprek met jou over wat je zoal doet op het internet. Op de computer kun je dan laten zien op wat voor sites jij zit. Je kunt bijvoorbeeld uitleggen wat je doet op Hyves of op Habbo Hotel. Als je wordt geïnterviewd maken wij ook aantekeningen. Dit gebruiken we alleen voor ons verslag voor het onderzoek. Wij zullen daarin niet vertellen hoe je heet.

Waarom?

Sommige dingen kan je vast al heel goed, maar er zijn misschien ook dingen die je nog moeilijk vindt. Wij willen een werkmap maken met opdrachten waarin je samen met de groepsleiding meer kunt leren over internet.

Wanneer?

In de aankomende drie weken zullen wij langskomen. Van te voren bellen we even, zodat de groepsleiding je kan vertellen wanneer wij er precies zijn.

Waar?

Het interview wordt gehouden op de plek waar jij op de groep de computer hebt staan.

Als je nog vragen hebt, kun je terecht bij de groepsleiding.

Alvast bedankt en tot snel!

Groetjes,

Anne van Dolderen

Judith Eijgelaar

Danita Grasdijk

Joyce van der Plas

Bijlage 2: Brief voor de ouders/verzorgers

29 maart 2012

Beste ouders/verzorgers,

Wij zijn vier studenten van de opleiding Sociaal Pedagogisch Hulpverlening. Wij zitten in ons laatste jaar van de opleiding en zijn bezig met een onderzoek over mediagebruik binnen Stichting Vitree in Kampen. Met mediagebruik wordt het gebruik van internet bedoeld. Wij gaan onderzoeken wat de kinderen en jongeren doen op internet en wat ze goed en minder goed kunnen. Zo krijgen de hulpverleners meer zicht op het internetgebruik en kunnen zij de kinderen en jongeren beter begeleiden.

Wat houdt het in?

Tegenwoordig wordt er veel gebruik gemaakt van internet. Het is een soort tweede wereld geworden. Ook kinderen en jongeren zijn tegenwoordig online in deze wereld. Zij maken vooral gebruik van internetsites waar je in contact kunt komen met andere mensen. Hierbij kunt u denken aan Hyves, Facebook, MSN en Habbohotel. Kinderen en jongeren met een verstandelijke beperking vinden het soms moeilijk om de online wereld te begrijpen. Daarom vinden wij het belangrijk om hier aandacht aan te besteden. Wij willen de hulpverleners helpen om de kinderen en jongeren goed te kunnen begeleiden op het internet.

Wat willen we doen?

Om zicht te krijgen op het internetgebruik van de kinderen en jongeren willen wij de kinderen en jongeren interviewen. Wij zullen ze vragen wat zij kunnen op internet en welke internetsites ze vooral gebruiken. Tijdens het interview maken wij aantekeningen die wij alleen gebruiken voor ons onderzoek. Ook zullen wij de kinderen en jongeren zelf een brief sturen met de vraag of ze hieraan mee willen werken. Als u, als ouder of verzorger, bezwaar heeft dat wij uw kind gaan interviewen kunt u dit voor 10 april laten weten aan Brenda Boeve, zie telefoonnummer en e-mailadres onderaan de brief.

Wij willen u alvast bedanken voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

Judith Eijgelaar
Danita Grasdijk
Joyce van der Plas
Anne van Dolderen
Studenten

Brenda Boeve
Telefoonnummer: 038-3372337
E-mailadres: b.boeve@vitree.nl
Opdrachtgever en teammanager

Bijlage 3: Brief voor de hulpverleners

Kampen, 29 maart 2012

Beste hulpverleners,

In het kader van onderzoek naar mediagebruik onder jongeren, willen wij graag een aantal jongeren van jullie groep interviewen.

Wij zijn vier studenten van de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening aan de Christelijke Hogeschool Windesheim te Zwolle. Op dit moment doen wij onderzoek naar hoe de hulpverlener de jongeren van Vitree binnen 24-uursinstellingen optimaal kunnen begeleiden met betrekking tot mediagebruik.

Vorig jaar is al door twee andere SPH-studenten onderzocht wat de competenties zijn van de hulpverleners binnen 24-uursinstellingen van Vitree. Wij borduren voort op de conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat de hulpverlener en cliënt behoefte hebben aan een instrument waarin de jongere begeleid kan worden op het gebied van internetgebruik.

Uiteindelijk zullen wij een werkmap ontwikkelen die jullie als hulpverlener, samen met de cliënt kunt gebruiken. Aan de hand van deze werkmap kun je de jongere vaardigheden aanleren in de online wereld. Voorbeelden daarvan zijn in hoeverre je je privacygegevens publiceert, wat je wel en niet doet voor de webcam en hoe je smileys kunt interpreteren op MSN.

We hebben een selectie gemaakt van de cliënten in de 24-uurszorg van Vitree, om een zo divers mogelijke doelgroep te onderzoeken. Aan de hand van het interview willen we weten wat op dit moment de vaardigheden zijn van de jongeren. Op die manier kunnen we de inhoud van de werkmap zo goed mogelijk laten aansluiten op de wensen van de doelgroep. Elk interview zal ongeveer 30 minuten duren.

De jongeren en ouders hebben wij ook op de hoogte gesteld van dit onderzoek via een brief. We hopen dat de jongeren met vragen bij jullie terecht kunnen. Eventueel zou de brief met de jongere doorgenomen kunnen worden, als daar behoefte naar is. Als er vóór 10 april geen bezwaar gemaakt wordt van de jongeren om mee te werken, gaan wij ervan uit dat wij ze mogen interviewen. Wij zullen telefonisch contact met jullie opnemen, om een afspraak te maken.

Alvast bedankt voor jullie medewerking!

Met vriendelijke groet,

Anne van Dolderen
Judith Eijgelaar
Danita Grasdijk
Joyce van der Plas
studenten

Brenda Boeve
opdrachtgever

Bijlage 4: Praatplaat

Bijlage 5: Uitwerking interviews

Alle leeftijden

Algemeen

Wat voor sites gebruik jij?

Internetgebruik	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Hyves	8	3
Facebook	4	1
Twitter	5	1
Game sites	5	1
Skype	0	1
MSN	5	2
Youtube	3	2

Moet je wel eens wat opzoeken voor school?

Opzoeken voor school	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Ja	5	0
Nee	4	3

Als je voor school iets moet opzoeken op internet, hoe doe je dat dan?

Hoe opzoeken voor school	11-15 jaar, ja	16-19 jaar, ja
	5 personen	0 personen
Google, kernwoorden	3	0
Google, hele vraag	2	0

Games

Speel je spelletjes online?

Games online	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Ja	6	1
Nee	3	0
Niet meer	0	2

Welke? Meerdere antwoorden mogelijk

Welke games online	11-15 jaar, ja	16-19 jaar, ja/niet meer
	6 personen	3 personen
Imvu	0	1
Spele.nl	3	1
Call of Duty	0	2
Moviestarplanet	1	0
Via Hyves	1	0
League of Legends	1	0
Habbohotel	0	1

Waarom speel(de) je deze spelletjes? Meerdere antwoorden mogelijk

Reden games online spelen	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Vrienden spelen het	3	1
Vind het leuk	4	2
Uit verveling	1	1

Ken jij iemand die wel eens in spelletjes dingen heeft gekocht met echt geld?

lemand kennen games en geld	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Ja	2	1
Nee	7	2

Wat vind jij hiervan?

Vinden van games en geld	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Goed	0	0
Niet goed	4	3
Neutraal	5	0

Heb jij wel eens in spelletjes dingen gekocht met echt geld?

Heb jij games en geld	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Ja	1	1
Nee	8	2

Zo niet, Zou jij echt geld betalen voor een spelletje?

Echt geld voor game betalen	11-15 jaar, nee 8 personen	16-19 jaar, nee 2 personen
Ja	0	0
Nee	8	2

Waarom niet? Meerdere antwoorden mogelijk

Reden geen geld game betalen	11-15 jaar, nee 8 personen	16-19 jaar, nee 2 personen
Zonde geld	5	2
Weet niet hoe het moet	1	0
Geen geld	2	0
Bedriegers op het internet	2	0

Wat doe jij met reclame op sites?

Wat doe je met reclame en sites	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Wegklikken	6	2
Kijk er naar, maar klik er niet op	3	0
Kijk er niet naar	0	1

Ken jij iemand die wel eens wat heeft gekocht via internet?

Kennen iemand geld in games	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Ja	4	2
Nee	5	1

Koop jij wel eens wat op internet?

Kopen via internet	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Ja	3	2
Nee	6	1

Zo ja, meerdere antwoorden mogelijk

Gekocht via internet	11-15, ja 3 personen	16-19, ja 2 personen
Credits games	1	1
Vakantievelingen	0	1
Kleding	2	2

Profielsites

Gebruik jij profielsites?

Profielsites	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Ja	8	2
Nee, niet meer	0	1
Nee, mag niet	1	0

Zo ja welke heb je (gehad)? Meerdere antwoorden mogelijk

Profielsites	11-15 jaar, ja 8 personen	16-19 jaar, ja 3 personen
Hyves	8	3
Facebook	4	3

Wie voeg jij toe op je profielsite?

Toevoegen op profielsites	11-15 jaar	16-19 jaar
	8 personen	3 personen
Iedereen	1	3
Alleen bekenden	5	0
Bekenden en BN'ers	2	0

Hoeveel vrienden heb je in het echt gezien van 1 pagina met 20 als totaal?

Vrienden Hyves echt gezien één pagina	11-15 jaar	16-19 jaar
	8 personen	3 personen
1-5	0	0
6-10	0	0
11-15	0	3
16-20	8	0

Hoeveel zie je er maandelijks in het echt?

Maandelijks vrienden Hyves zien één pagina	11-15 jaar	16-19 jaar
	8 personen	3 personen
1-5	1	1
6-10	1	1
11-15	0	1
16-20	7	0

Waarom heb je een profielsite? Meerdere antwoorden mogelijk

Reden profielsites	11-15 jaar	16-19 jaar
	8 personen	3 personen
Chatten met vrienden	6	3
Vrienden hebben het ook	8	3
Foto's/filmpjes plaatsen	5	3
Liefde	1	0
Profiel van andere bekijken	3	3
Nieuwe mensen ontmoeten	1	3

Wie kan jouw persoonlijke informatie zien?

Privacy instellingen	11-15 jaar	16-19 jaar
	8 personen	3 personen
Iedereen	2	1
Hyvers	0	0
Alleen vrienden	5	2
Vrienden van vrienden	1	0

Weet jij waar je dit kan aanpassen?

	11-15 jaar	16-19 jaar
Privacy instellingen kunnen aanpassen	8 personen	3 personen
Ja, kan het bewust voor gekozen	4	2
Ja, niet bewust voor gekozen	1	1
Ja, maar kan het toch niet	0	0
Nee, kan het niet	3	0

Gebruik jij MSN?

	11-15 jaar	16-19 jaar
Gebruik chatsites	9 personen	3 personen
Ja	8	3
Nee	1	0

Wie voeg je toe op MSN?

	11-15 jaar,	16-19 jaar,
Toevoegen msn	ja 8 personen	ja 3 personen
Iedereen	2	2
Alleen bekenden	6	1

Maak je gebruik van smileys bij het chatten/profiel sites?

	11-15 jaar	16-19 jaar
Gebruik smileys	9 personen	3 personen
Ja	8	3
Nee	1	0

Weet je altijd welke smileys je moet gebruiken?

Welke smileys gebruiken	11-15 jaar 8 personen	16-19 jaar 3 personen
Ja	8	3
Nee	0	0

Ken jij iemand die wel eens ruzie met iemand heeft gehad over het internet?

Iemand kennen ruzie over internet	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Ja	6	3
Nee	2	0

Heb jij wel eens ruzie gehad over het internet?

Heb jij ruzie over internet	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Ja	5	2
Nee	4	1

Zo ja, Hoe kwam dit?

Hoe kwam ruzie over internet	11-15 jaar 5 personen	16-19 jaar 2 personen
Weet ik niet meer	1	0
Je durft meer te zeggen op internet	2	0
Communicatie verkeerd	1	0
In het echt leven ruzie, dan ook over internet	1	2

Gebruik jij wel eens een webcam?

Gebruik webcam	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Ja	7	2
Nee	1	1
Nee, wel als het kon	1	0

Zo ja, waarom dan? Meerdere antwoorden mogelijk

Reden gebruik webcam	11-15 jaar, ja 7 personen	16-19 jaar, ja 2 personen
Voor foto's	1	0
Voor chatten met bekenden	6	2
Chatroulette	1	0

Gebeuren er wel eens minder leuke dingen op internet?

Minder leuke dingen internet	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Ja	5	3
Nee	2	0
Weet ik niet	2	0

Zo ja, wat dan?

Welke minder leuke dingen	11-15 jaar, ja 5 personen	16-19 jaar, ja 3 personen
Uitschelden, ruzie	2	1
Pesten	2	2
Communicatie probleem	1	0

Ken jij iemand die wel eens gepest is op het internet?

Kennen iemand gepest op internet	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Ja	3	1
Nee	6	2

Denk je dat er veel gepest wordt op internet?

Denken veel gepest op internet	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Ja	5	3
Nee	4	0

Ben jij wel eens gepest op internet?

Ben jij gepest op internet	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Ja	2	2
Nee	8	1

Heb jij wel eens iemand gepest?

Heb jij gepest op internet	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Ja	2	2
Nee	7	1

Zou jij het tegen iemand vertellen als je gepest wordt door bekenden uit het 'echte leven'?

Iemand vertellen gepest wordt	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Ja	5	3
Nee	4	0

Zo ja, tegen wie? Meerdere antwoorden mogelijk

Tegen wie vertellen	11-15 jaar, ja	16-19 jaar, ja
	5 personen	3 personen
Tegen begeleiding zeggen	5	1
Tegen vrienden/vriendinnen zeggen	2	2
Tegen een familielid	3	1

Haal je wel eens grapjes uit bij iemand op internet?

Haal je grapjes uit op internet	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Ja	3	2
Nee	6	1

Zo ja, wat voor grapjes

Soorten grapjes	11-15 jaar, ja 3 personen	16-19 jaar, ja 2 personen
Als iemand anders voordoen	0	1
Schelden	2	1
Weet ik niet meer	1	0

Ken jij iemand die wel eens verliefd is geweest op iemand via het internet?

Kennen iemand verliefd internet	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Ja	6	3
Nee	3	0

Ben je wel eens verliefd op iemand geweest over het internet?

Ben jij verliefd internet	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Ja	4	2
Nee	5	1

Zo ja, wat heb je toen gedaan? Hoe pak je dat aan?

Wat gedaan verliefd op internet	11-15 jaar, ja 4 personen	16-19 jaar, ja 2 personen
MSN toevoegen	0	2
Er met vrienden/begeleider/ouders over praten	3	0
Niets mee doen	1	0

Zo niet, wat vind je van verliefdheid over internet?

Wat vind verliefdheid internet	11-15 jaar, nee 5 personen	16-19 jaar, nee 1 persoon
Leuk	2	0
Niet leuk	2	1
Neutraal	1	0

Ken jij iemand die zich anders voor doet op het internet?

Kennen iemand anders voor doen internet	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Ja	4	2
Nee	5	1

Doe jij je wel eens anders voor op internet dan dat je in het echt bent?

Doe jij anders voor internet	11-15 jaar 9 personen	16-19 jaar 3 personen
Ja	1	1
Nee	8	2

Als mensen zich anders voordoen, waarom doen ze dit dan? (bijvoorbeeld ouder of jonger) Meerdere antwoorden mogelijk

Reden anders voor doen	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Aandacht	0	1
Stoer/populair	1	0
Slechte bedoelingen/ pedofielen/loverboys	5	2
Weet ik niet	3	1

Begeleiding

Bespreek jij wel eens met je begeleider wat jou bezig houdt op internet?

Bespreek jij met begeleider internet	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Ja	3	0
Nee	6	3

Wat bespreek je dan? Meerdere antwoorden mogelijk

Wat bespreken internet	11-15 jaar, ja	16-19 jaar, ja
	3 personen	0 personen
Ervaringen leuk/niet leuk	3	0
Ruzies	2	0
Verliefdheden	1	0

Wat vind je van de gesprekken met je begeleider over internetgebruik?

Vinden van gesprekken internet	11-15 jaar	16-19 jaar
	3 personen	0 personen
Goed	1	0
Niet goed	0	0
Neutraal	2	0

Als je problemen hebt op internet, met wie bespreek je deze problemen dan? Meerdere antwoorden mogelijk.

Met wie bespreken internet	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
begeleiding	5	0
vrienden/vriendinnen	2	0
Familielid	2	1
Niemand	3	3

Zou je per week standaard een gesprek over het internetgebruik willen hebben met je begeleider?

Per week standaard gesprek internet	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Ja	2	0
Nee	7	3

En als je 7 jaar zou zijn?

Op 7-jarige leeftijd standaard gesprek internet	11-15	16-19
	9 personen	3 personen
Ja	8	3
Nee	1	0

12+

Reizen

Reis je wel eens met het openbaar vervoer? (Bus, trein)

Openbaar vervoer	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Ja	6	3
Nee	3	0

Kan jij via internet je reis plannen? Ja, kun je dit laten zien?

Reis plannen	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Ja, kan het, zonder twijfel	4	2
Ja, kan het, met twijfel	1	1
Ja, maar kan het toch niet	1	0
Nee, kan het niet	3	0

Heb je wel eens gebruik gemaakt van internet bankieren? Ja, kun je de site laten zien?

Internetbankieren	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Ja, kan het, zonder twijfel	0	1
Ja, kan het, met twijfel	0	0
Ja, maar kan het toch niet	0	0
Nee, kan het niet	9	2

Strip

Denk je dat jongeren verder gaan dan ze zelf willen voor bijvoorbeeld de webcam doordat ze verliefd zijn?

Verder gaan voor webcam verliefd	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Ja	8	3
Nee	1	0

Waarom denk je?

Reden verder gaan voor webcam	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Verliefd	5	1
Geen zelfvertrouwen	2	
Overhalen	2	1
De jongen vertrouwen	0	1

Had ze haar bovenlijf moeten ontbloten?

Bovenlijf moeten ontbloten	11-15 jaar	16-19 jaar
	9 personen	3 personen
Ja	0	0
Nee	9	3

Waarom wel/niet

	11-15 jaar	16-19 jaar
Waarom niet ontbloten	9 personen	3 personen
Privé	1	0
Kan het opslaan	2	0
Omdat ze borsten heeft	1	0
Te jong	1	0
Kent hem niet	1	2
Dan ben je gek	2	0
Hij dwingt	0	1
Weet ik niet	1	0

Bijlage 6: Handleiding hulpverleners & Werkmap jongeren